ANUL XXII
2
(872)
Sîmbătă
13 ianuarie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Măreţul monument al culturii române

La o sută douăzeci şi nouă de ani de la naşterea şi la nouăzeci de ani de la moartea lui Mihai Eminescu, Fiinţa integrală a Poetului pare din ce în ce mai comparabilă cu acele stele care, cu cît se depărtează în timp mai mult de lumea noastră, cu atît sclipesc mai tare.

Elogiindu-l pe Kant undeva în manuscrisul 2 255, Eminescu era convins că : „Pămîntul nostru e mai sărac în genii decît universul în stele fixe şi mai lesne se naşte în văile nemăsurate ale chaosului un nou sistem solar, decît pe pămînt un geniu" ; Poetul se elogia astfel pe sine.

Peste zece ani se va împlini un secol de la moartea lui Mihai Eminescu. De nouăzeci de ierni Poetul e sărbătorit, nu neapărat oficial, ci în toate inimile şi minţile celor care iubesc într-adevăr Poezia şi Cugetarea.

De nouăzeci de ani pictori şi sculptori mingîie ochii poporului nostru cu o posibilă arătare a Poetului, critici şi istorici literari lucrează întruna (Perpessicius pînă la orbire) la tipărirea unor texte pentru prima oară, poeţi diferit înzestraţi îi dedică ode iar oameni politici, cu diferite prilejuri, îl citează. Recunoască însă oricine că oricît s-ar scrie despre El, oricît de multe imagini artistice i s-ar crea şi oricît ne-am închina la El cu gura, nu poate fi monument mai măreţ decît opera integrală a Lui, care operă n-a văzut în totalitate lumina tiparului nici după nouăzeci de ani. Este un fapt neobişnuit acesta pentru că nu există cultură vecină sau mai îndepărtată în spaţiu care să nu-şi fi editat integral scriitorii de geniu (vezi Sienkiewicz, Puşkin, Petöfi etc.). Orice motivare a amînării tipăririi integrale a Poetului este neavenită. Căci mi se pare cea mai bizară luptă, să luptăm să ai ceea ce ai. Poetul preocupat de tainele şi scopul vieţii întregului Univers, de la furnică pînă la stea, acaparat în egală măsură de lupta pentru mai bine în cetatea lui, a timpului său, de-ar fi ştiut că asupra unor părţi ale scrisului său se va aşterne o tăcere prea îndelungată, cum şi aşa îi era lehamite de multe cele, ar mai fi lăsat condeiul de proletar al scrisului pustiei, dar el avea conştiinţa că înzestrează o cultură cu o operă pe care n-a avut-o pînă la el ; şi dacă tot şi-a petrecut viaţa gîndind şi scriind pentru toate generaţiile de la El înainte este imperios necesar ca opera Lui să fie restituită integral poporului nostru acum, cînd avem oamenii cei mai potriviţi pentru această înfăptuire. Ni s-ar înlesni astfel contactul cu cel mai consecvent şi profund cugetător politic pe care l-am avut vreodată. Realitatea socială în care trăia, nesocotirea intereselor celor mulţi, de către clasele dominante, în a doua jumătate a secolului XIX, au inspirat rînduri cu o putere de îndreptar social precum sînt acestea : „Materia vieţii de stat e munca. scopul muncii, bunul trai, averea (conform concepţiei secolului trecut, n.n.). — deci acestea sunt esenţiale. De aceea se şi vede care e răul cel mare : sărăcia".

Ca urmare a revoluţiei, critica a înflorit pe bună dreptate ca niciodată la noi. Opera politică a poetului poate fi editată integral, făcîndu-se cele mai critice consideraţii într-o prefaţă sau o postfaţă, precum şi în notele de subsol ale ediţiei planuite.

Fiind convinşi că Eminescu a fost un geniu, cum nu se ştie dacă la noi se va mai naşte altul, opera sa integrală trebuie să fie urgent constituită într-o ediţie care să fie cel mai măreţ monument al culturii române.

Gheorghe Pituţ

EMINESCU
129

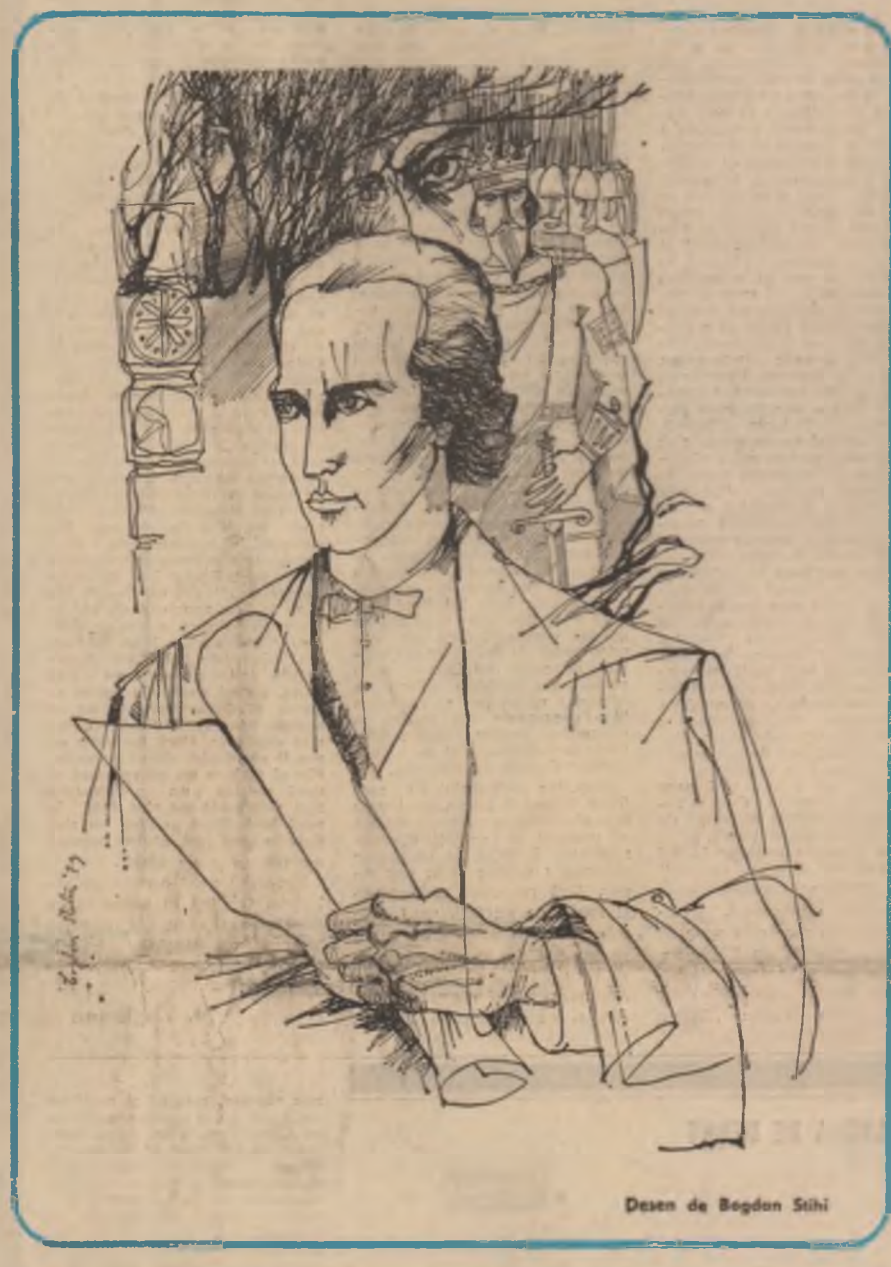

Desen de Bogdan Stihi

Eminesciana : ● Deromantizarea romantismului de I. Constantinescu ● Cromatica Daciei în „Memento mori" de Dan Mihăilescu ● Eminescu în spaniolă : traduceri de Omar Lara

„Opera lui Mihai Eminescu" într-o nouă ediţie

Editarea **Operei lui Mihai Eminescu** într-o a patra ediţie îşi are, de pe acum, un istoric interesant în multe privinţe. Întîia ediţie, în nouă volume, se tipăreşte, cum se ştie, în 1934-1936, într-un ritm puţin obişnuit pentru lucrările de această natură. Exegeza lui Călinescu se înscrie însă în bună măsură preocupărilor sale în legătură cu Eminescu, mai vechi. Multe din textele eminesciene de aici le întîlnim şi în **Viaţa lui Mihai Eminescu**, tipărită în 1932, unde umplu spaţiile albe din biografia poetului, pentru care nu avea documente la acea dată. Exegeza călinesciană este precedată, pe de altă parte, de publicarea masivă de inedite din manuscrisele poetului. Merită să reţină atenţia şi explicaţia sa. „A publica în întregime proiectele eminesciene — scrie G. Călinescu în **Adevărul literar şi artistic** în 19 iunie 1932 — atunci cînd ele sunt nedesăvîrşite poate fi un lucru tot aşa de nepotrivit ca şi ignorarea lor. Căci ce criticului literar îi foloseşte (în cercetarea directă a mss.) publicului îi poate falsifica opiniunile şi a zdruncina cultul pentru poet". Călinescu căuta, cînd scria aceste rînduri, un drum de mijloc între atitudinea lui G. Ibrăileanu, pentru care publicarea de inedite constituia o impietate faţă de memoria poetului, şi cea a lui N. Iorga pentru care ineditele revelau „un nou Eminescu".

Atenţia lui Călinescu se îndreaptă deopotrivă spre marile poeme eminesciene, rămase în manuscrise, ca şi spre fragmentele de proză şi proiectele dramatice. Nu încape însă discuţie că revelaţia acestor deshumări o constituie prozele eminesciene. Nu ne referim atît la valoarea lor sub raport artistic, cît mai ales la împlinirea imaginii asupra unui întreg sector din activitatea poetului. După I. Scurtu, care tipăreşte **Geniu pustiu** (nu în 1904, cum se specifică pe coperta romanului), nu mai trec pe aici alţi cercetători, decît cu totul întîmplător. Călinescu publică în 1932 **Iconostas şi fragmentarium, Aur, mărire şi amor, / La curtea cuconului Vasile Creangă /, / Moartea lui Ioan Vestimie, Visul unei nopţi de iarnă, / Părintele Ermolachie Chisaliţă /, Umbra mea, Întîia sărutare, Amalia** şi alte cîteva fragmente. Proza mai importantă publicată de Călinescu rămîne, firească, **(Avatarii faraonului Tlă)**, comparabilă, în concepţia criticului, cu marile poeme eminesciene. Nu este o întîmplare că îi consacră şi teza sa de doctorat, pe care o susţine la Iaşi, în 1936. Călinescu înscrie, prin publicarea prozelor eminesciene, rămase în manuscrise, punctul culminant în această acţiune. După el se dau la lumină doar cîteva fragmente, iar alte cîteva se află în manuscrise. Se vor tipări, împreună cu celelalte, în **Opere VII. Proza literară.**

Călinescu se gîndea, cînd publica aceste texte eminesciene şi la întocmirea unei ediţii de **postume**, însă cu destinaţie restrînsă. „De aceea pînă la o eventuală ediţie de postume — scrie Călinescu în **Adevărul literar şi artistic** în 19 iunie 1932 —, destinată evident unui public restrîns, găsesc cu cale să dau cititorului o imagine mai bogată despre opera eminesciană, transcriind fragmentar, dar sintetic, din manuscrisele sale." Călinescu renunţă la ideea întocmirii unei ediţii de postume. Textele intră în **Opera lui Mihai Eminescu** şi Călinescu preia şi comentariile, cu care le însoţeşte la publicarea lor în presa vremii.

Exegeza călinesciană se tipăreşte într-o nouă ediţie în 1969-1970, integrată însă în seria de **Opere** (vol. 12 şi 13). Această a doua ediţie vede lumina tiparului la o distanţă de aproape o jumătate de secol de prima apariţie. Călinescu avea însă textul în spalte, cu corecturi, încă din 1947-1948. Din noua versiune, Călinescu publică în 1956-1957, în **Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor**, revista Institutului de istorie literară şi folclor, pe care îl conduce, mai multe capitole : **Cultura, Filozofia teoretică, Teme romantice** şi **Cadrul fizic**, care acoperă aproape 400 de pagini ale ediţiei. **Viaţa lui Eminescu, Istoria literaturii române** şi **Opera lui Mihai Eminescu** sînt lucrările care stau permanent în atenţia lui G. Călinescu şi la care revine mai des, cum se vede şi din mărturiile documentare, ce ne-au rămas. Nu este însă mai puţin important să observăm şi care este metoda sa de lucru. Dacă pentru cele dintîi, Călinescu menţine textul din prima ediţie, în care introduce **completări,** în parte publicate şi în revista sa, ca **material documentar,** exegeza eminesciană, **o rescrie,** după un alt plan şi cu sistematizarea materiei. La un deceniu de la tipărirea primei ediţii, Călinescu găsea lucrarea „oareşicum haotică" şi avea şi alte „cusururi". Dintre acestea, mai supărătoare i se păreau aspectul de „scientism psihologic", cu unele interpretări freudiste

D. Vatamaniuc

Continuare în pag. a 6-a

Pururi tînăr...

Pentru fiecare generaţie poetică Eminescu a fost şi constituie să fie un destin desfăşurat de norme şi legi în geometria cărora fiinţa umană cunoaşte mereu acrotire. El este o ţintă asemănătoare în absolut.

Prin opera şi prin destinul său Mihai Eminescu n-a rănit orgoliul generaţiilor care i-au urmat aşa cum de obicei se întîmplă cu marii poeţi. Toţi marii poeţi ai acestui neam, şi numele nu sînt puţini, îl recunosc şi-l acceptă supranumele de „împărat poet". El a avut mereu dar să acopere cîteva secole de poezie creînd un vid de poezie elevat fără să inhibe. Nu mă gîndesc la acel (remediabili epigoni, dar pot să spun că un Blaga, un Bacovia, un Arghezi, personalităţi puternice înafară de orice discuţie, au ce datora marelui poet. Şi încă şi cei care astăzi nu sînt dar vor veni îi vor fi datori, pentru că rar se întîmplă ca un poet să smulgă neantului şi să reţină pentru totdeauna fiinţa unui neam, precum Eminescu.

Cu toate că minţi sfărîmicioase s-au stins de mult cărările astrale ale poetului, Eminescu n-a fost epuizat. Dimpotrivă. Generaţiile care urmează l-au preluat de fapt cu aceleaşi interdicţii şi enigme aparţinînd marii poezii, aviînd să descifreze semnificaţii şi mai mari în ceea ce o-a creeat înţelegi.

Eminescu este Eminescu pe măsură ce opera sa, ba pînă şi fiinţele care au mers în rezonanţa devenind sau au devenit purtătoare de semnificaţii intraductibile. La Eminescu pînă şi ruinele poartă sigiliul eminescian. Marile poeme postume. Şi cînd poetul n-a mai apucat să revină, sînt ca nişte ruine care ne copleşesc prin dumnezeiasca lor măreţie. Copleşesc, dar nu umilesc. După cum, aşa cum se exprima un magistru al poeziei de azi, marea melancolie eminesciană nu deprimă, ci înalţă. Aceste ruine, de genul postumului „Memento mori", încep să devină în conştiinţa noastră creior generaţii, cu toate sublimele lor imperfecţiuni, simbol al poeziei înaripate.

Eminescu pentru noi este poetul din rasa aceea care, singuri pot să stîrnească o mitologie de măreţia şi profunzimea naşterii unui neam.

Dan Verona

CARTEA CU PRIETENI

Ion Lăncrănjan

Artăgos şi pornit mereu să rupă, să muşte, să despice cu ciocanul, tesla, barda, cleştele. Din pricina asta, cînd ride, lasă impresia că mai mult vrea să-şi spargă dinţii. Felul ăsta de a ride face gaură în beregata duşmanilor. Mie-mi place. Chiar dacă nu sînt în stare să-l practic. Sau poate tocmai de aceea. Hulit cu, dar mai ales fără temei (necunoscînd supleţea şi mai cu seamă incoerenţele ei maladive a fost taxat de dur), el a ajuns să vadă primejdii şi acolo unde nu sînt. În fond, eu, care-l cunosc de aproape treizeci de ani, cred că ascunde o faţă chinuită. Supus suferinţei de a vrea să spună adevărul despre o perioadă pe care o blamăm şi de a se trezi întîmpinat cu pietre. Adevărul, cei mai adesea, era, pe atunci, învelit în şase frunze mincinoase : somnul, prostia, ticăloşia, lacrima gîndacului, cămaşa

Fănuş Neagu

Continuare în pag. a 2-a

„Eminescologi" şi „călinescologi"

În jurul marelui nostru poet naţional, G. Călinescu a fost nevoit să desfăşoare nu numai vaste operaţiuni de salahorie şi construcţie sistematică, dar, totdeodată, şi energice acţiuni de recuperare. Ca o fatalitate, peste imaginea vieţii şi a operei eminesciene s-au perindat roiuri invadatoare de diverse „contribuţii" şi puncte de vedere deformante, care, dacă n-au izbutit s-o adumbrească decît trecător, au lăsat totuşi un tîlc preventiv despre pericolele aproape imminente ce ameninţă statura unui mare creator. Din această perspectivă, studiile şi articolele publicate recent de editura „Junimea" — **G. Călinescu : Mihai Eminescu (studii şi articole)** —, şi care reprezintă cam tot ce nu a fost „retopit" în materia lucrărilor fundamentale despre Eminescu, formează un soi de critică profilactică şi terapeutică, îndreptată mereu contra a ceea ce G. Călinescu denumeşte „cultul exterior şi ipocrit" al poetului.

Cu puţine excepţii, textele din această culegere constituie un inventar al felului cum **nu** trebuie citit şi abordat Eminescu, un inventar al predispoziţiilor hagiografice, al pudorilor şi reticenţelor care n-au ce căuta în materie de cultură, al fanatismelor şi fetişismelor de diferite nuanţe, al extravaganţelor, erorilor şi denaturărilor pe care le-a avut de suportat interpretarea eminesciană vreme de aproximativ patru decenii. În lipsa unui contact intim cu o operă şi cu mesajul ei esenţial, în lipsa unei lecturi aprofundate, bazate pe text, pe cunoaşterea şi pe folosinţa lui integrală, în lipsa unor gesturi **active** de a promova percepţia deschisă a unei personalităţi creatoare, orice formă de „respect", oricît de bine intenţionată, ne avertizează Călinescu, ne avertizează profetic am spune acum, devine prejudecată, intoleranţă şi ipocrizie, barind drumul adevăratei critici : „Majoritatea indivizilor trag respectul lor (faţă de Eminescu — n.n.) din şcoală, lipsiţi de orice legămînt spiritual cu opera. Foarte mulţi afirmă acest respect **de frică.** Nu cred că a existat pe undeva un poet care să devină, fără voia sa, mai terorizant ca Eminescu. O atingere cît de mică adusă reputaţiei sale trezeşte o nestăpînită revoltă. Un tînăr care l-ar studia cu răceală şi-ar dărîma cariera". Intoleranţa aceasta idolatră care rezervă numai unora, unora aleşi pe criterii cu totul obscure dreptul de a se ocupa şi pronunţa despre Eminescu, ia în ochii marelui critic proporţiile unei primejdioase boli, numită de către el „morbul eminescologic", şi ale cărui simptome caracteristice sînt deopotrivă impostura, supralicitarea, conformismul : „Caracteristica eminescologiei este prohibiţia pentru alţii a oricărei apropieri de Eminescu. A-

Dan Cristea

Continuare în pag. a 7-a

L-am cunoscut pe TUDOR ARGHEZI

Invităm pe toţi cei care l-au cunoscut pe marele poet Tudor Arghezi să încredinţeze revistei „Luceafărul" amintirile, în evocări pe care le imaginăm, de pe acum, memorabile.

Tuturor celor ce vor răspunde iniţiativei noastre, le adresăm rugămintea de a specifica pe corespondenţele ce ni le vor trimite : „Pentru rubrica : L-am cunoscut pe Tudor Arghezi".

Totodată, avînd în vedere faptul că 1980 va fi marcat şi de împlinirea a o sută de ani de la naşterea lui Mihail Sadoveanu, revista „Luceafărul" îşi propune ca, începînd din a doua jumătate a anului, să publice, într-o rubrică similară, amintiri despre marele prozator, pe care, de asemenea, le aşteptăm la redacţie, cu specificaţia : „Pentru rubrica : L-am cunoscut pe Mihail Sadoveanu".

Cu vii mulţumiri

În pagina a 6-a :
„Vorbea întocmai cum scria"
evocare de **Şerban Cioculescu**

CARTEA ÎN 1978

Un an de proză (I)

În 1974, criticul Dan Cristea debuta cu volumul **Un an de poezie. Normal**, era vorba despre poezie. Cartea poate fi citită cu folos şi astăzi. Prin urmare, de ce nu, la o adică, şi **Un an de proză.** Logic, va fi vorba despre proză.

Un articol cu această temă presupune, credem, cîteva observaţii prelimnare. Criticul (vreau să spun, cel care-l scrie) operează un decupaj în noianul (sic !) apariţiilor editoriale, extrăgînd de aici ceea ce i se pare semnificativ, reprezentativ şi nefacultativ (vezi şi : Valeriu Cristea, **Lecturi nefacultative**, în **Domeniul criticii**, 1975). În aceste situaţii, ca dealtfel întotdeauna, el (criticul) are totală libertate de mişcare şi trebuie să-şi manifeste din plin curajul opiniei. O singură „restricţie de circulaţie" (cu totul neinsemnată) : să-şi păstreze echilibrul umoral şi, mai cu seamă, să nu-l tulbure pe-al altora. Aşadar, cu o vorbă a lui ale (pt. conformitate : Alphonse, Allais), **să fim sobri !**

Într-un an editorial firav, cu puţine volume de proză notabile, cu bujori în obrăjori ca turta de ceară, viguroşul roman **„Suferinţa urmaşilor"** de Ion Lăncrănjan dobîndeşte, contextual, un argument în plus pentru a se situa în rîndul realizărilor de valoare ale prozei româneşti (păreri, oarecum, diferite la Mircea Iorgulescu şi Cornel Regman). Subliniam într-o cronică la apariţia cărţii propensiunea spre tragic a autorului, certificată de acest roman ca adevărată vocaţie. Nu mai revenim la demonstraţia de atunci, permiţîndu-ne doar o remarcă tangenţială. Virtute rar întîlnită la prozatorii români, vocaţia tragicului asigură, din această cauză, cărţii dacă nu valoarea, oricum interesul. Motive extraliterare — exclama un critic vestit prin intransigenţa cu care priveşte **viaţa** literară **românească.** Desigur, dar (urmează un loc comun, profitabil ca toate locurile comune) lectura este un act complex, condiţionat de o mulţime de factori extraliterari (spre exemplu, miopia cronicizată ca formă a lipsei de interes, sau invers) ce nu pot fi ignoraţi. Un alt centru de interes al cărţii rezidă în polemica, implicată în substanţa romanului, cu restul literaturii care abordase momentul cooperativizării. De teamă că faptul nu va fi observat, autorul îl explică provocator, într-o scurtă secvenţă. Personajul principal, Simion Moldovan, intră într-o librărie şi cere nişte cărţi despre colectivizare. I se înşiră o listă de titluri alături de explicaţia vînzătoarei că este vorba în ele de oameni care se înscriu în colectivă. Simion este dezamăgit de faptul că în nici una dintre cărţile recomandate nu este vorba de unul care nu se înscrie. Ceea ce va face el, opunîndu-se pînă la capăt unei evoluţii implacabile, logică şi legică, înţeleasă ca atare dar respinsă de inflexibilitatea morală a acestui personaj cu valoare simbolică.

Examinînd puţin construcţia romanului se poate lesne constata un benefic spor de rigoare faţă, de pildă, de **Calvarul**, aparţinînd aceluiaşi autor. **Suferinţa urmaşilor** are ceva din măreţia aspră a monumentelor megalitice şi, desigur, nimic din graţia aeriană a gobelin-urilor. Edificiul romanesc „stă" bine pe cele trei personaje de prim plan (Simion, Lita şi Ionel al lui Tăncuş) care capătă relief în dramatica lor relaţie interioară dar şi în confruntarea acestora cu tensionata conjunctură istorică.

Iată cîteva din raţiunile ce ne îndeamnă să credem, împreună cu Cornel Ungureanu, că **Suferinţa urmaşilor** pare a fi cartea anului. Tot în spaţiul prozei rurale (şi, tot ardeleneşti) se înscrie **Raiul răspopiţilor** (frumos titlu !), recentul roman al lui Ion Brad. Cartea se situează în prelungirea anterioarelor — **Descoperirea familiei** (1964), şi **Ultimul drum** (1975) cu care împreună tinde să alcătuiască un ciclu romanesc, avînd în centru vechea şi numeroasa familie a Borceştilor. Dacă în **Ultimul drum** scriitorul circumscria figura lui Octavian Borcea — senior, tatăl a şase copii, care se recăsătoreşte sfidînd orgolios obştea săteacă din Zapadia, acum atenţia sa se concentrează asupra lui Octavian (Veanu) Borcea-Junior, cel mai junior, adică mezinul familiei, ajuns la vîrsta maturităţii. Existenţa tînărului inginer (fost tractorist) care ştie „par coeur" poezii din Blaga şi are lecturi din vechii filozofi (ceea ce nu ne miră deloc, întrucît şi Nicolae, mezinul Moromeţilor, găsise la o vîrstă fragedă, în Siliştea, o reproducere după un celebru pictor flamand, ale cărei semnificaţii morale le comentează cu aplomb în faţa vărului său) stă sub apăsarea unui „fatum" de tragedie antică. Prima iubită, Liliana, moare într-un accident tragic, la scurt timp după ce Veanu se convinsese de durabilitatea sentimentelor sale ; a doua iubită, Eugenia, devenită soţie, sfîrşeşte şi mai tragic,

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Ismail şi Turnavitu
— dialog neurmuzian —

A — N-ai vrea să stăm la o tacla despre emisiunile culturale ale Europei „libere" ? Cuplul Monica Lovinescu — Virgil Ierunca s-a ocupat de tine de multe ori, firească negîndu-te, iar uneori, cu citâva vreme în urmă, lăudîndu-te.

B — Da, am trăit şi o asemenea jignire.

A — De ce ?

B — Atunci cînd numitul cuplu a atacat şi atacă pe Arghezi, Sadoveanu, Camil Petrescu, Tudor Vianu, Philippide, Şerban Cioculescu, Zaharia Stancu, Edgar Papu, Al. Piru etc. etc. exaltînd cu duiumul mediocrităţi sau nulităţi, ce-mi rămîne să zic ?

A — Bine, dar mai laudă şi valori reale, pot să dau nume.

B — Firească, adevărata minciună conţine o doză de adevăr, toţi calomniatorii, de la cei mai rudimentari pînă la cei mai rafinaţi, stăpînesc această viclenie. Dacă minciuna ar apărea chiar nudă s-ar degrada îndată, s-ar desumfla de la sine. Ar mirosi, cum zice Arghezi. Condiţia ei de existenţă este garnisirea cu cîteva procente de adevăr. Cantităţi pur negative, mai ales în ordinea morală, nu există. Un criminal are, uneori, sentimentul uman al redempţiunii, ceea ce nu-i schimbă statutul moral.

A — N-am înţeles totdeauna ce se imputa lui Arghezi, Sadoveanu, Călinescu etc. Lucrurile mi se par ciudat de confuze. Cînd Călinescu a fost atacat i se reproşa activitatea publică deschisă în favoarea socialismului, „angajarea" sa civică în acest sens, faptul că era deputat şi scrija despre ţărani, muncitori etc. După care urma atacul la adresa romancierului, criticului etc. Faptul îmi pare bizar căci cuplul microfonic clamează la strana estetismului pur, care distinge imediat esteticul, cel puţin după repetatele profesiuni de credinţă.

B — Vorbele au fost date omului ca să-şi ascundă gîndurile, reflecta un moralist întristat. Este limpede, prin urmare, că valorile operei lui Călinescu ori Sadoveanu sînt respinse după

Pt. conformitate
Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Paul Anghel

O CLIPĂ ÎN CHINA

Primul lucru care impune în cartea despre China a lui Paul Anghel, **O clipă în China**, este absența uimirilor și exclamațiilor europene care foiesc în cărțile de călătorie dedicate civilizațiilor extremului orient. Specia cea mai răspîndită de jurnal de drum abundă în insistența asupra faptelor curioase din punctul de vedere al vizitatorului, asupra caracterului enigmatic al unor edificii, obiceiuri, mentalități. Este tipul de descriere care în loc să apropie creează distanțe. În **O clipă în China privirea** sormonitoare a autorului știe să se ferească de capcanele pitorescului, străinului, exoticului și să înainteze către trăsăturile de adîncime și durată ale universului chinez. E desigur un cîștig al timpurilor moderne care au desființat distanțele, au făcut accesibile multe universuri înainte vreme inaccesibile, dar e vorba mai mult decît atît. Mentalitatea turistică, fotografică a vizitatorului european în Asia e curentă.

O clipă în China are calitatea de a-și conduce cititorul mai ales către ceea ce autorul cărții crede că este fizionomie caracteristică pentru China, către structurile ascunse sub haina unui exotic peste care Paul Anghel știe să treacă îndreptîndu-se către esențial. Privilegiul acesta, ne dă a înțelege autorul cărții, este creat de universul de acasă, mult mai familiar și mai apropiat celui chinez decît credem îndeobște. Titlurile capitolelor cărții : **Spațiu, Timp, Antichitate, Revoluție, Unitate, Logică, Arie, Politețe, Candoare, Umor** dezvăluie limpede intenția scriitorului de a nu se lăsa capturat de anecdotic ci de a merge către esențe, către definiții general valabile. A trage de aici concluzia că ne aflăm în fața unei cărți uscate, lipsite de pulsul vieții cotidiene al Chinei ar fi greșit. Vorbind despre politețea, candoarea și umorul chinez, Paul Anghel ne introduce în intimitatea lumii vizitate și cercetate de el. Autorul ne descrie chinezi muncind. Înfăptuind complicate operații artizanale sau în chip organizat și spornic munci brute, chinezi primind oaspeți și supunîndu-i implacabilului protocol al conversațiilor amabile, chinezi savurînd spectacolul regelui maimuțelor care se duce în cer, chinezoaice tinere ai căror ochi surid ca un salut enigmatic, copii chinezi cîntînd sau improvizați în mici balerini executînd dansuri complicate, țărani chinezi care uită să transmită saluturile de rigoare și se lovesc spontan cu mîna pe frunte pentru că n-au făcut-o la vreme. Bun observator, Paul Anghel decupează cu un ochi de progator versat gesturi, replici, situații memorabile fără a insista însă în această direcție, fără a dori să facă din acest tip de relatare suportul cărții lui. Efortul scriitorului e de a fi un observator pătrunzător preocupat de sinteză și nu un colecționar de anecdote mai mult sau mai puțin semnificative. Incisivitatea prozatorului scapă totuși acestui control permanent în capitolul atît de sugestiv intitulat **Chinezul nu e om de spriț**. La bordul avionului călătorul întîlnește un român nefericit de lunga staționare în China. Un viu dialog surprins în nota lui meridională face portretul foarte cunoscut cititorilor români din Caragiale al omului care nu poate trăi dacă nu discută, dacă nu conversează cu alții ia... un spriț. Paul Anghel și-a reprimat însă aproape orice intenție reporteriească în favoarea unei superioare cărți de călătorie în care subiectul inteligenței asociative a textului îi explică și farmecul.

Călătorul e interesat cu precădere de dimensiunea interioară a Chinei, de dimensiunea ei eternă pe care o cunoaște peste tot. China văzută din avion i se pare primul mesaj inteligibil al civilizației chineze. China i se dezvăluie de sus ca o grădină bine organizată și autorul nu-și ascunde surprinderea că aceasta afirmație despre China ca o grădină a făcut-o și Spătarul Miclescu fără a avea însă nimic unei priviri sintetice. Departe de a fi o simplă metaforă afirmația cuprinde și caracterizare pătrunzătoare. Pădurea sălbatică, spațiul natural neamenajat sînt la antipodul perimetrului civilizat a cărui realizare semnificativă este grădina. China îi apare deci călătorului ca un spațiu în care geometria adaptată teremului e dovada unei civilizații lipsită de strădanie.

O clipă în China ne introduce treptat în universul chinez descifrat pe rînd în coordonate esențiale. Ideea care circulă subteran sau fățiș de-a lungul întregii cărți este că omul chinez, civilizația și cultura lui sînt mult mai puțin necunoscute decît am fost învățați s-o credem, cu condiția să eliminăm din perspectiva noastră paralelismele ieftine. Publicul chinezi stîrnește nedumeriri, de neliniștiri, de tulburări în profunzimi ce nu bănuim, nu i se mai pare scriitorului străin decît o reluare pierdută a vechilor obiceiuri de capitalitate românești care au și ele un scenariu agreabil la fel de complicat și care se mai poate întîlni prin anume zone de arhaitate românească. Omul chinez la care este preocupă aspectul, fizionomia nu i se pare europeanului Paul Anghel o curiozitate, dacă-l asemănă cu cel românesc sau francez: „Dintre europeni, scrie el, poate că doar francezii și românii pot tine piept acestui spirit, care e iute ca argintul viu și volatil ca parfumul. Oricum, umorul în limba Voltaire-Anatole France-Jules Renard, iar pentru noi cel reprezentat de Ioan Creangă-Sadoveanu-Arghezi (în stare) sînt multe a face o bună carieră în China". După e o ximire, ar cunoaște însă bine în paginile acestei cărți fulgurante, aceea privire din descoperirea că Asia și Europa nu-s chiar așa departe pe cît par, că omul chinez care se deosebește prin multe trăsături de omul european are totuși multe trăsături comune cu el, mult mai multe decît i s-au părut lui Paul Anghel aceste deosebiri dintre țăranii chinezi și țăranii români: aceiași mici de a-și privi semenii, aceeași curiozitate, aceeași familiaritate deosebită de mult timp, o vrednic și pe melancolie de acasă și poate tot un fel răbdător de a întîlnege munca în acord cu amînarea și exploatarea muncii agricole. Identitatea esențială manifestărilor aparent diferențiate de aceeași fel de mult, inexistent. Și adevărul ei „ascuns" se ascunde, cu necesitate, de propria-i neființă, destăinuindu-se. Destăinuirea nu aduce nimic nou cu sine ; ascunsul adevăr al tainei a existat dintotdeauna ; dar adevărul ei „ascuns" era, la fel de mult, inexistent. Și adevărul ei „ascuns" se ascunde, cu necesitate, de propria-i neființă, destăinuindu-se în clipa deveniri. Sînt taină, și-mi destăinui taina ; sînt taină, și destăinui lumii taina ; sînt taină, și, ca taină, mă destăinui, păstrîndu-mi totodată taina (de vreme ce neantul diferenței mă va-nsoți mereu, umbrindu-mi propria lumină)".

Dar nu încape îndoială că partea cu adevărat insolită și stranie a volumului **Cumpăna dorului** este aceea care aparține prin definiție poemului în proză. Ne referim la pasajele în care **dorul**, cum însuși autorul mărturisește în „cuvînt înainte", declanșează și dă temei mărturisirii „abia descinsă din adîncul sufletului", o mărturisire care închide în sine „propria și continua **indoială**, propria și continua **chinare**, propria și nerodnica definire". La o asemenea posibilă privelișcă parvine, cronicarul, textul ultim al volumului, **Parori**, acolo și „dăruiește cîntare partiră despre viață și iubire, despre [illegible] și prietenie, despre [illegible] și veșnicie, totul absolut, de la dinsa și prin sine, sub bolta vremelnicului afectiv-ideatic al dorului — și mierea clipei se prelungește rar, de sub pămînt răzbate vocea și-n întunericul cresc[illegible] fulgeră iarăși chipul tău, spre [illegible]me ridicat brațul și brațul tău se naltă deopotrivă, [illegible] în golul desfăcut, și pasul tău mi-urmează pasul. În tine sînt, mă zbat în carnea și-n dogoarea ta, pustietate limpede ivită-n mine ... lumină ești, descinzînd și lumină, lumină ți-e părul coborînd pe umeri, și ochiul ți-e [illegible] ca o subțire adiere de lumină cobori în mine — lumină moale în curgerea veșniciei — floarea de singe a trupului tău mirosea a cer și a lumină... prelung răsună vocea ta, prelung și surd, iar clopote de aur se răsfrînd, vuind în cerul dedesubt, prelung răsună vocea ta, prelung și cobori în mine-lumină moale în surd, prelung în lacul de lumină scufundat... cuvintele alunecă, se pierd, piciorul calcă fără șovăire în hăul umed care se deschide, o veșnicie a trecut, sau doar o clipă, nu mai știu... „iubește-mă", ai murmurat, „iubește-mă" ...".

Așadar, satisfacția cea mai de seamă pricinuită de lectura volumului **Cumpăna dorului** e de a fi descoperit un poet de o spețâ aparte. La Corneliu Mircea poate fascina tocmai acest proces de uzurpare pe care „poezia conceptelor" o suferă de pe urma asaltului întreprins de „poezia sentimentelor".

Nicolae Ciobanu

***) Corneliu Mircea : „Cumpăna dorului", Editura „Cartea Românească", 1978**

CARTEA DE DEBUT

Cumpăna dorului

Cu o carte prin excelență insolită și stranie debutează **Corneliu Mircea** *), autor al cărui nume, mărturisim, ne este absolut necunoscut, dacă facem abstracție de o vagă informație potrivit căreia ar fi vorba de un tînăr medic ori cercetător — cam așa ceva — din Timișoara. Sigur, nu e cazul, totuși, să impingem dincolo de orice limită atributul de insolit și straniu conferit volumului. De luăm bine seama, **Cumpăna dorului** se inscrie în sfera eseului de exultanță confesiv-poematică, gen sau specie literară avînd o circulație continuă, așa-zicînd, din cele mai îndepărtate timpuri, cele biblice, de exemplu, și pînă azi. Pe de altă parte, scrutat din unghiul motivului tematic obsesional, apare evident faptul că volumul lui Corneliu Mircea se zămislește în umbra lecturilor ei intens participative, consacrate liricii noastre folclorice și exegezelor mitic-filozofice (Mircea Eliade, Constantin Noica, în primul rînd), concomitent cu o tot atît de pasionantă cufundare în ideatica etno-cosmogonică a unor mari universuri poetice, precum cel eminescian sau cel blagian. În fine, referindu-ne direct la formula aleasă, nu este deloc exclus să credem, dimpotrivă, că modelul ce l-a stimulat pe autor este cel propus de cărțile lui Constantin Noica, atît de contaminate și în această privință.

Într-o asemenea situație, în care, așadar, cărțile sînt date pe față, șansa lui Corneliu Mircea — se înțelege — nu este alta decît aceea de a lua pe cont propriu problematica abordată, în așa fel încît totul să fie „reconsiderat" din perspectiva unui punct de vedere și, mai ales, a unei experiențe ontologice la modul existențial asumat. Cum este și de așteptat, autorul nu se poate dispensa de anumite explicații cu caracter programatic și, ca atare, în „cuvîntul înainte" al scrierii, spre final, citim următoarele : „Așadar, cu cît demonstrația se face „mai simțită", cu atît discursul își pierde mai mult caracterul „artistic" și devine „demonstrativ", „științific", cu atît mai mult gîndul revine la sine mai vizibil, urmărindu-și doar ideile în articularea lor logică și desăvîrșindu-și templul interior. Invers, dacă demonstrația științifică se apropie de perfecțiune, ideile născîndu-se firesc una din cealaltă, clădind armonios arhitectura sistemică ivită ca o captură nouă a universului, demonstrația „științifică" (forțată și schematică, cel mai adesea) prinde viață și capătă, am spune noi, atributul artei".

Sinceri să fim, lectura volumului **Cumpăna dorului** , arată, încă o dată, că împlinirea unui asemenea suprem ideal rezidind în indestructibila contopire dintre cunoașterea artistică și cea științifică, cel mai adesea, dacă nu întotdeauna, constituie un frumos și nobil vis romantic. Privim volumul lui Corneliu Mircea dintr-un unghi fatal limitativ, adică îl privim ca pe o succesiune de „texte literare" (nu avem încotro) și simțim numaidecît cum cele două forme de cunoaștere își disputâ aprig întîietatea, cum încearcă să se înfrunzească și să se submineze una pe cealaltă, dar cum, în cele din urmă, totuși, cîștigul de cauză îl are afirmarea identității originare fie a uneia fie a alteia dintre ele. Mai simplu spus, **simțim**, fără teama de a cădea în eroare, cînd anume categoria **dorului** (nici practic, și cu atît mai puțin teoretic definibilă) se constituie în simplu vehicol „demonstrativ", pusă în slujba unor pasaje febril-retorice, al căror unic merit — evident, extra-artistic — rezidă în mobilitatea aproape turmentată a „vorbelor" (în celebra accepție hamletiană a cuvîntului, dacă ne este îngăduit a ne exprima astfel) : „Dorind, mă smulg din spațiul clipei „de acum", pornind spre viitorul încă nevăzut, spre viitorul ce se ascunde-n mine de la-nceputul lumii. Mă pot întoarce înspre viitor, de vreme ce eu însumi sînt trecutul și, totodată, viitorul cel dintotdeauna ; dar mă îndrept spre viitor, de vreme ce acesta îmi lipsește încă. Limitat în lume, și limitat de lumea care-mi aparține, mă desprind de preajmă și de mine, limitîndu-mi ființa limitată ; vremuiesc sau „trec" și mă preschimb în viitorul care întemeiază prezentul ființei mele devenite".

Trebuie să spunem că, din nefericire, asemenea pasaje pseudoboterare (iarăși, nu avem ce face, rămînem cu obstinație în această „prejudecată", căutînd **literatura** peste tot), în volumul lui Corneliu Mircea, nu sînt deloc neglijabile și că, din contră, ele se răsfață — cu absolutizantă dar, vai, și cu obositoare ingenuitate — pe cuprinsul a numeroase pagini. Cu toate acestea, nu s-ar putea spune că, cel puțin în cîteva rînduri, lui Corneliu Mircea nu-i reușesc definițiile și formulările pregnante, semn că inteligența sa paradoxală e în măsură să-i slujească și în această direcție. Iată, pentru exemplificare, aceste pasaje despre **taina** și **destăinuire**, demne de a figura în orice dicționar ori culegere de aforisme : „Esența tainei este, așadar, destăinuirea : destăinuirea ce trădează taina, păstrînd-o în aceeași clipă ; destăinuirea ce luminează un crîmpei din taină, păstrîndu-i restul sub tăcere. Taina „ascunde" de cele mai multe ori cu scopul de a pune în lumină, de a-și surprinde propria taină. Știută, dar și neștiută, deopotrivă, taina se smulge-n mod firesc din umbra tăinuirii sale, destăinuindu-se. Destăinuirea nu aduce nimic nou cu sine ; ascunsul adevăr al tainei a existat dintotdeauna ; dar adevărul ei „ascuns" era, la fel de mult, inexistent. Și adevărul ei „ascuns" se ascunde, cu necesitate, de propria-i neființă, destăinuindu-se în clipa deveniri. Sînt taină, și-mi destăinui taina ; sînt taină, și destăinui lumii taina ; sînt taină, și, ca taină, mă destăinui, păstrîndu-mi totodată taina (de vreme ce neantul diferenței mă va-nsoți mereu, umbrindu-mi propria lumină)".

Așadar, satisfacția cea mai de seamă pricinuită de lectura volumului **Cumpăna dorului** e de a fi descoperit un poet de o spețâ aparte. La Corneliu Mircea poate fascina tocmai acest proces de uzurpare pe care „poezia conceptelor" o suferă de pe urma asaltului întreprins de „poezia sentimentelor".

Nicolae Ciobanu

***) Corneliu Mircea : „Cumpăna dorului", Editura „Cartea Românească", 1978**

viața cărților

O recentă interpretare a „Luceafărului"

● **Exegezele eminescologice continuă să prolifereze în cascadă și devin tot mai pasionante. Deși încă departe de termenul comparației pe care ne-ar plăcea să-l invocăm, ele merg, totuși, pe urma volumului atins de scrierile închinate lui Goethe în cultura germană. Este suficient să semnalăm acum în urmă cartea Ioanei Petrescu, Eminescu — Modele cosmologice și viziune poetică, precum și lucrarea lui Marin Mincu, Eminescu — Luceafărul. În legătură cu aceasta din urmă*) ne vom și întreține în momentul de față.**

Bazat pe o cultură temeinică, multilateral deschisă și serios asimilată, care constituie materia primă pentru elaborarea unor reflecții și asociații de o incontestabilă originalitate, **Marin Mincu aduce o nouă ipoteză în eminescologie prin actuala interpretare a „Luceafărului".** Autorul pleacă de la respingerea explicației limitat biografice a poemei, cu eșecul dragostei dintre poet și Veronica Micle, versiune popularizată inițial de Vlahuță și apoi de Brătescu-Voinești. Se știe că motivele „Luceafărului" existau în variante apropiate încă cu mult înainte ca Eminescu, copil, să înceapă a scrie. Ele puteau fi aflate în cele două poeme pseudo-populare din cartea lui Kunisch, **Bukarest und Stambul, Skizzen aus Ungarn, Rumänien und der Türkei** (1861). De aci s-au născut la Eminescu principalii strămoși ai poematici ai „Luceafărului", adică **Fata în grădina de aur** și **Miron și frumoasa fără corp.** Deși problema a mai fost discutată, Marin Mincu deschide pe marginea ei o perspectivă plină de interes în legătură cu felul cum s-a romanticizat acest filon de motive folclorice și mitice (complexul ceresc-pămîntesc).

Unde se pare, însă, că autorul studiului aduce un argument într-adevăr nou împotriva biografismului exclusivist în aplicarea sa la înțelegerea „Luceafărului" este în distincția pe care o face între existența obișnuită a poetului și aceea pe care el o capătă în ipostaza de artist. Opera își trage întreaga alcătuire nu din experiența sa preartistică sau extra-artistică, ci numai din trăirea efectiv și exclusiv artistică. Este, dacă vreți, tot o biografie, însă filtrată pînă la gradul modificării fundamentale, prin transpunerea poetului în dispoziția creației de artă. Deși Marin Mincu nu amintește, ar părea că aci intervine o reminiscență poate subconștientă, din **Estetica** lui Adriano Tilgher, cu al său **amor vitae**, cînd clipa trăită se sustrage de sub imperiul trecerii necurmate și încetînd „să se iubească pe sine", se oprește și devine trăire artistică. În orice caz, aplicată la Eminescu disocierea dintre poetul-om și poetul-artist este un argument puternic împotriva biografismului din unghiul căruia a fost văzută atît de adesea capodopera sa culminantă.

Dar **Marin Mincu merge și mai departe. El aplică definitiv la Luceafărul „poetica romantică a visului", folosindu-se de epocala lucrare a lui Gaston Bachelard, La poétique de la rêverie** (1965). În locul a patru personaje, așa cum arată poema privită lateral (Hyperion, Cătălina, Cătălin, Demiurgul) criticul decelează, după expresia ingenios aplicată a lui Bachelard, acea „cvadruplare" a ființei, încercată de unicul subiect care visează. Este în ființă vorba numai și numai de Cătălina, singura existență efectivă din cadrul poemului. Ea întrupează trăirea onirică a poetului însuși. **Luceafărul n-ar fi decît — apelînd la o noțiune a lui Jung — proiectarea ei „arhetipală".** Odată cu pătrunderea în adîncul zonei sale din vis, Cătălina iese din propria „individualitate". Într-o asemenea stare, ea aspiră arzător către amintita-i proiectare onirică, proiectare ce se obiectivează atît de puternic încît devine persoană separată și independentă. În această ipostazare, Luceafărul își are și el, la rîndul său, o proiectare de al doilea grad, adică și mai înaltă pe plan arhetipal, pînă la personificarea Demiurgului, unde, însă, firește, Cătălina nu mai poate ajunge direct.

Procesul, totuși nu s-a terminat în dialectica poemului. Aci intervine ceea ce Marin Mincu numește „dilema eminesciană". Pierderea individualității îl alarmează pe cel ce visează, care nu se poate abandona cu totul trăirii infinite din vis. Am văzut că, în aspirațiile sale pe plan oniric, Cătălina nu poate ajunge pînă la depărtarea ameițioare a Demiurgului. Atunci, pentru a nu-și spulbera individualitatea nețărmurită a visului, intervine, ca secund termen al „dilemei", contrapartea treziei, cu ipostaza mai limitată și mai prozaică, dar mai palpabilă a lui Cătălin.

Privit sub un alt aspect mai larg și mai cuprinzător, caracterul dilematic al poemului s-ar surprinde în oscilația dintre chemarea morții și aceea a vieții. Marin Mincu explică și rațiunea acestei tentații exegetice, cu toate resursele ei speculative. Proiectarea Luceafărului din partea Cătălinei ar fi o lansare a ei în absolut, adică în experiența morții, care reprezintă de fapt însuși sensul acelui absolut. Dimpotrivă, ipostaza Cătălin se identifică cu coborîrea către viață. Cu prilejul acestei discuții mai trebuie notat că Marin Mincu se declară împotriva ideii de antiteză, aplicată în mod curent la fizionomia romantismului. Viziunea antitetică presupune optarea pentru unul din termenii opuși, și anume pentru cel real, odată cu respingerea celui aparent, care neagă și obturează realitatea primului. Criticul găsește că ar fi mai adecvată aci noțiunea de dilemă, care neposedînd evidența unei soluții, dă loc continuei tensiuni și vibrații lăuntrice. Deși nouă, personal, această poziție ne apare încă discutabilă, nu putem, totuși, nega seducția intelectuală pe care ea o exercită. Nu ne lasă indiferenți nici perfecta coerență pe care o surprindem în originala viziune a cercetătorului.

Studiul lui Marin Mincu este atît de „îndopat" de idei, încît noi n-am făcut, în cadrul de față, decît să trasăm desenul fugitiv al unei schițe, care în mod fatal a trebuit să deformeze, prin simplificare, fondul cărții. Cercetătorul are o mereu confirmată vocație de filozof, ceea ce ne dirijează să vedem aci nu o simplă exegeză, ci ocazia de dezvoltare a unei „estetici" proprii, în genul acelora rezultate din speculațiile lui Jung și ale lui Bachelard, însă cu o marcă profund originală. Poemul eminescian s-a dovedit, în cazul de față, un minunat cîmp de aplicare al acestei estetici.

Destinată tineretului, cartea a îmbogățit colecția „Lyceum" a Editurii Albatros, și ca atare ea nu cuprinde doar studiul propriu zis pe care l-am comentat pînă acum. El este precedat de un foarte compact tabel cronologic, în care datele biografice apar adesea comentate personal de pe poziția autorului. După prezentarea studiului urmează exegeza propriu zisă a „Luceafărului", care încheie, am spune, grosul cărții, aproape 80 de pagini. Este unul din cele mai vaste și mai erudite comentarii de care s-a bucurat privirea unei poeme singure în literatura noastră. Subsolul bogat, dedicat exegetic fiecărui vers al poemei ne-a amintit de savantele texte explicative care însoțesc edițiile comentate ale **Divinei Comedii.**

Urmează, după exegeza **Luceafărului**, o bibliografie selectivă cu cele mai importante ediții ale poeziilor lui Eminescu, printre care și cîteva ediții de traduceri, publicate la noi sau în alte țări. După acestea, autorul notează o serie de monografii și studii dedicate poetului. În sfîrșit, cartea se încheie cu o suită foarte bine prezentată de referințe critice, începînd cu Maiorescu și Gherea, și terminînd cu cercetătorii străini, Alain Guillermou, L. Gáldi, Rosa del Conte și Amita Bhose.

Nu putem termina decît cu un cuvînt de apreciere pentru editura care a publicat o carte atît de prețioasă și totodată atît de utilă în 82 000 de exemplare pentru uzul tineretului studios și, desigur, nu numai al tineretului.

Edgar Papu

***) Mihai Eminescu : „Luceafărul". Tabel cronologic, prefață, comentarii și bibliografie de Marin Mincu, Editura „Albatros", Colecția „Lyceum".**

Almanahurile literare '79

● **ALMANAHUL LITERAR.** Apărut sub egida Asociației Scriitorilor din București, anul **Almanah literar** (redactor-șef, Mircea Ivănescu, grafică Mihai Ciucurencu) se remarcă și de data aceasta prin bogăția și diversitatea materialului, pe de o parte, și prin prezentarea sa grafică, pe de altă parte. În special fotografiile și unele pagini cu desene dau cititorului senzația unei incursiuni în lumea literară, poezii, [illegible] proză, eseuri, traduceri, [illegible] cronici, [illegible] dialoguri, [illegible] grafică, [illegible] Din [illegible] de semnături vedem [illegible] Nicolae Dan, Mihai Beniuc, Mihnea Josef, Virgil Teodorescu, Maria Preda, Romeo Nădejde, Ana Blandiana, Ion Gheorghe, Ov. Teodorescu, Ion Horea, Teofil Bușe, Petre Gheorghe, Al. Andrițoiu, Nicolae Dragoș, Gh. Pituț, Valeriu Stancu, Constantin Stancu, Petru Romoșan, Florin Mugur, Mircea Ivănescu, Radu Ti[illegible]tel, Nicolae Ciobanu, Toma George Maiorescu, Radu Cârneci, Dana Dimitriu, Emil Manu și alții. Deosebit de interesante sînt paginile ce cuprind texte inedite semnate de B. P. Hasdeu, Octavian Goga, G. Călinescu, Otilia Cazimir, Vasile Voiculescu, Simion Stolnicu ș.a. Traducerile din literatura universală, între alții, au în atenție pe : Buffon, François Villon, Edgar Poe, Thomas W. Rama, Malraux, Lewis Carol.

● **ALMANAHUL „TRIBUNA".** [illegible] pe D.P. Procesul ar reda[illegible] pe Radu Mareș, Dan Bălănescu și în [illegible] Vasile Lovinescu și în [illegible] [illegible] a lui [illegible] Petru Stoica. Almanahul „Tribuna" se deschide cu [illegible] [illegible] 1848—1918 — pagini de[illegible] de istorie contemporană, [illegible] care urmează [illegible] [illegible] evocări [illegible] și portrete literare [illegible] [illegible] [illegible]

méliusz józsef

Dialog despre criza esteticii

— Nu in oglinzi apace să cați realitatea !
— Dar eu nu-s Cezar ; n-am oglinzi de aur.
— Du-te pe cimp ! Privește-oglinda apei !
Aceea e intreagă !
— O fi ; dar poate și tulbure să fie.
— Caută-ți apă limpede !
— Și de-i zburlește vintul suprafața ?
— Așteaptă acalmia, falos perfecțiunii !
— Dar in oglinda apei chiar vintul vreau să-l văd.
— Ba neagă-l, căci incurcă tot ce este neted !
— Mai simplu-i să mă legi la ochi cu-o cirpă neagră.
Prefer oglinda mea opacă ; vreau
să văd intr-insa, măcar vag, calbul stirnit
și-n trimba de nisip, vintul fierbinte.
— Chiar asta n-o vreau ! Nu vreau să vezi vintul !
— Atuncea cum rămine cu oglinda ?
Și cum, cu oglinditul ?
La ochi mă leagă cu o cirpă neagră,
precum pe cei care sint puși la zid.
— Nefericitule ! De vrei să vezi chiar vintul,
nu in oglinzi apace și nu-n oglinda apei
trebuie să-l cauți !
Privește-l drept in ochi, sub carul liber :
asumă-ți riscul că iți ia vederea
trimba de nisip fierbinte.

Un strop de ploaie

In oase, calciul : tot mai sărac.
Degeaba măninc pește, zi de zi,
căci nu se mai depune fosfor.
Dar cind la fel ești de bătrin ca propria-ți viață
și deci egal cu tine insuți,
atunci cintecul tău nu-l mai străpunge
un strop de ploaie.

(1950)

Privelişte marină

Niciclnd nu mă satur de ea : mereu admir
zbuciumul apei ;
cu fie-ce asalt, din nou sint străbătut
de chipul nesfirșitei depărtări.
Din fum se nasc vapoare ; din vapoare, fum —
și toate vin cu mine și cu mine pleacă.
Abia de mai aud, pe țărm, departe-n spate,
muzica.

Norii hoinari vin să benchetuiască
aici, in golful de-un adinc albastru,
intocmai cum odinioară țigăncile-nserării
se adunau la vechiul han grecesc.

Insă din zi n-a mai rămas nimic :
e doar un abur, pată de lumină, umbră de delfin,
ori violet miraj.
Apoi piere și asta
și, brusc, ca intr-un cataclism final,
se prăbușește tot ce a mai fost vizibil.

Așa incepe noaptea pe intinsul mării
Doar sunetele mai trăiesc, aparte fiecare,
asemeni crabilor impleticiți jos in adincuri :
auzi și vintul șuierind pe dune
in trecarea-i prin iarba lor cea aspră,
auzi și cum se sfarmă valul peste pietre
inveșmintate-n mușchi.

Dar pină-n ziua cind, la mine, cine-știe-unde,
poate aici, pe țărmuri acestia,
la tai s-or prăbuși cele din urmă
coloane de lumină —
lumea intreagă, depărtarea se zbuciumă in mine,
chemare și tumult,
imbogățindu-mi graiul, dindu-i în cum dă
pe argintoasa coastă, Soarele fierbinte,
in bezbelele de struguri.
Iubito, trebuie să ne gindim și la
sfirșit.
Azi-mine-i vremea.

(1960)

In românește de Gelu Păteanu

mircea constantinescu

căruța

— Două răspunsuri la intrebarea : ce e războiul ? —

Noapte de miez de iulie, o noapte ce viscolește uscăciune și avioane bucăți. Grenezia dementă din văzduh trece, prin trupul femeilor, in pămint, și ele, oarbe, se dau sfinților pe furiș — adică in pragul ușilor. Bărbații mestecă semințe, frunze și simburi. Valeriu orbecăie în puterniță lămpii de deasupra unui dulap ros, pocit, cindva biedermayer. El, băietanul, sub pilpiiala fumegindă a lămpii, se ghicește blond, cîrlionțat și bumbos, aproape neverosimil. Ca pe niște moaște, bunică-sa, Smara, i-a reținut buclele, mai gălbioare, mai cărămizii, presate incîlcit în două cutioare pentru pudră — așa cum, indemult, acum vreo 70 de ani, Liza State reținuse și incutiase unghiile bărbatului ei, Grigorie, cu care abia se nuntise, plecat peste Dunăre, in războiul neatirnării. I-au tot tăiat motul, altceva nu au să-i taie, nici piinea din cartofi și secară, dinainte, pe masă, scorburoasă și teapănă, piinea asta lipsește, piinea pe care lunile trecute mai apucaseră s-o vadă, s-o pipăie, s-o taie în felii unse apoi cu grăsime dezmierdată de puful mucigaiului... Au vindut și borcanele unde zăcuse untura cenușie ca fumul păcătos al crematoriului...

Nemții răscolesc cu moartea aerul îndulcit de sudoare și scuipați al nopții de iulie. Îngropat în cearșafuri, copilul numără intruna pînă la zece și pînă la zece. În timpul ăsta, bărbații, afară, aruncă boltit simburii și-i lovesc apoi, din voleu, cu bombeurile lor late, din carton buhăit. Nou-născutul e totuși cercetat, căutat și urmărit cu abnegație de acele două globuri verzi-electrice ce se rostogolesc sub pleoapele Elenei Steriadi, zbătindu-se nervos ca bronhiile peștelui prins viu și azvirlit printre alții intr-un coș de piață. Lehuza încă mai mușcă, de durere, din carnea pernelor slinoase, încă mai respiră greoi, sacadat aroma fumegoasă a uleiului din candelă, ca prin minune nevolatilizat... Afară au înțepenit citeva stele, însă odăița are șipci și ziare în locul ferestrelor iar ușa uitată de perete nu oferă nimic achilor Elenei, culcată. Dar ea se înverșunează să-i mai caute pe Valeriu, cercetind sfîrșită primprejurul odăii, măturînd întunericul echivoc cu privirea ei verde-luminiscentă... Zorii se incăpățînează ca niște catîri loviți degeaba, ascunși parcă pentru totdeauna și lungind nefiresc noaptea șirvind de chemările sirenelor ce tălăzuie pe supraviețuitori către adăposturi. „Jocul", se adresează Nelu Steriadi lui Hariton, „o mai ține mult jocul ăsta ?"

Și femeile, satisfăcute, își lipesc pe șolduri petice, fustele lor de odinioară, pe șolduri ascuțite, noduroase, și privesc cînd și cînd lăuza, avînd aerul că sînt de acord, ele or fi știind și cu ce anume. Or fi crezînd că într-adevăr dumnezeu se sfătuiește cu sfinții iar ele, femeile, tocmai de-aceea se dăruiesc sfinților, fără să păcătuiască, avînd girul Atotputernicului.

„Ehe-hee-hee !" nechează deodată, plin de importanță, Valeriu „He-hee, au pierdut războiul!" Dar Elena nu-i poate răspunde nimic. Peste sini, nou-născutul i-a așezat o piatră de moară care hămăie rișnind sinistru, în gol, scoțînd zgomot de tablă rablagită, încît ginguritul slab stins al ei : bucuria uimirii că fiul a vorbit, nu e perceput de nimeni.

„De... poți să știi", apreciază Hariton, cu mințile duse la transportul de mobilă brâncovenească, aranjat lui cumnatu-său și la paralele pe care le va scoate din comision. Pristosește mai departe mucul țigării între degetele lui fine de frizer cu lustru. „Mama lor de bestii !" mai zice, ca și cum nu tocmai războiul i-a adus atita profit. Apoi : „Scelerații dracului !" ridicînd și mai mult tonul, însă nu peste scrișnetul damblagiu al roții de moară strivind sinii Elenei, culcată între pernele slinoase, regină în exil. Și tatăl, Nelu Steriadi, strivește mucul țigării sale între nodurile cu perne de iască, bătăturile de la hamalicul din zilele trecute, pentru cîțiva poli, cu care n-ar fi reușit să-și acopere nici palma. În jur, semințe de dovleac, valve din aur trist, desfăcute ca niște cercei aborigeni, intrînd brutal în pămîntul din fața casei-vagon, coșcovită și mai și în întunericul acesta dușmănos...

O bătrînă cu cocoașă bufonă ascunsă sub o broboadă smolită (fie vara, fie iarna) apare și dispare trăgînd după ea, ca pe o trenă funebră, moartea nopții, buruind și dirdîind și clănțănind ; dă bărbaților mereu alte și alte cornete cu semințe de dovleac și hîrîie printre dinți și aduasuri metalice : „La chirie, dragii mei, îmi dați voi, că oameni sîntem. De, săraca, e încă o copilă, de, să nască ea așa tînăra..." Și face, croncănind și scuipînd, cercuri rîncede, baba.

Dimineața izbucnește pătînd totul cu zeamă de lăptuci ; mai întîi înalță ulucile știrbe din curtea vecină, caisul desfoliat, pustiit ; apoi, lungește pe cei doi bărbați, al doilea purtînd pantalonii soldățești de la tunica primului, care mestecă în continuare semințe ; în fine, alungește și podeaua, pragul, copaia, patul meschin, la picioarele căruia Smara continuă să-și bălăngăne capul în ritmul creștinesc al rugăciunilor ei de bunică... Lampa începu să fileze, sugînd scobitoarea de petrol aleit ; flacăra descreștе clipă de clipă, pilpiie și-azvîrle un fum tuciuriu ingroșîndu-se pe măsură ce se inalță și parfumează odaia cu un miros înțepător, de os ars. Deodată, flăcăruia se stinge de tot cu un fel de gîlgîit ușor : zgomotul lichidelor avansînd prin gușile putrede ale bătrînei cu broboadă neagră ; mai zvicnește de două ori, ca ultimele pilpîiri de viață ale unei găini tăiate. Acum, luminiscența confuză, făcută din întunericul gros instalat lent și laptele fad, evanescent al zorilor, se ridică, se lățește, umple odaia sărăcind-o (dulapul ros, patul șleampăt, scaunul cu un picior lipsă și semănînd cu tridentul unui zeu abolit, toate acestea răsar, acum, din cimicarnița udă-vătoasă a întunericului de born necurățat) și impuținează viața, adică mișcările respirația, gîndurile bărbaților și femeilor, nemernicindu-le-o. Vulgar de tristă lumina zorilor la mahala, în acest iulie decrepit și violent de urît...

„În sufletul meu plouă cu rinichi de broască", parcă recită cel pistruiat, de lîngă balustradă. Jos, Dimbovița curge moale și murdară. În ochii fetei explodară, neașteptate, lacrimile. Platanii și plutele foșnesc ca hîrtia de impachetat. Lumina trece în amurg și aerul vătos de pînă acum se trezește, vibratil. Deodată un pleoscăit, ca de la roata morii din Teiul Doamnei (acolo au înnoptat săptămîna trecută, văzînd-auzînd cum își maltrata fiicele, ca să-i rabde, o matahală de făinar, clonțos, chior și părăsit de femei), nu se știe de ce începenită : o pasăre grea s-a prăbușit, cercurile se lărgesc ca uleiul, apoi mor, amestecate.

O privește iar. Și-a șters lacrimile și-și drege cutele cîrpei ce-i ascunde pulpele firave, lățite nițel în atingerea cu balustrada. Dîmbovița se trece, moale și plană și puturoasă, către nicăieri, așa dintotdeauna. Pe cine să întrebe el dincoîro și la ce mai curge ? Umbrele, cîte-au fost, s-au contopit cu valul, acum lichidul pare o lucie cerneală violetă, preț de-o secundă, două, iar malurile — adînci rame de oglindă, cum a zărit pe la bilci. Numai balustrada, peste zi ca o țeavă de calorifer, îi mai păstrează senzația de covrig fierbinte și ușor crocant... Fetei, ce să-i mai spună ?... Salivează gros amintindu-și de dudele furate ieri, le călcaseră nebunii ăia care se inghesuiau, dementi, să-și afle un locșor în vreun adăpost. Așa că repetă : „În mine plouă cu rinichi de broască..." Fetița iar izbucnește în plîns. Învîrtoșate, prunele pieptului îi sună sub bluzița firavă din tricot murdar. „Da, așa e, în mine plouă..."

„Termină, termină, nu mai vreau, degeaba, nu vezi că nu te-aude nimeni ?" găsește brusc ea forța să-l implore. Și se azvîrli toată ca o semilună cerșetoare și gravă la pieptul lui. Pistruiatul o mîngîie, aflînd o întrebuințare utilă brațelor, sterile fuse... Adică simte o plăcere nouă în plimbarea intîmplătoare a palmelor peste șipcile și nodurile vag ocrotite de bluza din tricot. De cînd s-a luat după el, imediat ce fugise din adăpostul linced ce putea a borhot de țuică, a mîngîiat-o de nenumărate ori, acum însă, prima oară, simte că o mîngîie...

O căruță, cum mai văzuse zilele trecute și-n Plevnei, și-n Plumbuita, și-n Vergului, — ce-or fi ascuns sub coviltir, merinde or un mort, cărat în sărăcie la cimitir ?... Hurducată, scrișnind din obezi, hurdughia strică liniștea aducînd totuși o boare de viață în pustiul de cumpănă al orelor cînd nimeni nu mai îndrăznește să-și arate chipul. De atita zgomot, parcă nici nu mai verde nimic, nici nu mai conte mai puțred al apelor umflate de căldura asfixiantă dureroasă. Cine să-i explice de ce, cînd doarme sub podul de acolo, cu tenul zăbovească de beat, el visează numai zăpezi, tălpici uscate, avalanșe năpraznice ?...

Culege din părul ei șervețe folosite cu-și astupe urechile. Mănușa aspră și prăfuită a părului Despinei îl gîdilă. Apropie, cu fascinația cu care i se abate printre coaste lovitura-i perfidă, pîntecul. Se retrage adîncindu-se în balustradă și, astfel, întelegînd, fiară de pradă încă inel de vîrstă ce nici ne-a mirosit vulgara, ne-a atît o inteligență, mai curînd o abrupță cădere a instinctului. Fata nu plînge. Se afundă în scorbura pieptului ei. Mai trezare o dată două, cînd pe sînele de-alături îi fulgherește mîinile clătinîndu-se bezmetice, un mormăit dungher răstăcit. Apoi, ca prinsă în perete unui somn. Despina îngheață, cuibărită rudă și adormită în picioare. El își contorsionează [illegible] ar trezi-o. Din nou nu știe să-și [illegible] brațele, cărute pe lîngă pozițiile chinuite în cercuri decolorate. De foame, a fiindcă [illegible] și-a înțepușcat tălpile cu sorul lor bătătorit, două broaște aproape uscate — pîrțoase pulpele sfîrcite ale bătrînei țigănci care vrăjitoarea de dincolo la Alimănești, în cospița deasupra, — a [illegible] tat și el verba aia, cu pioșenie. De ce-a încălțit-o pe Despina cu vorba lui ? Mai cu seamă că acolo, în adăpost, [illegible] asta, o femeie ascunsă într-un sat [illegible] — mărginile acestuia i-au și atins obrajii, ciuf fierbinte ! — s-a desțipit dintre aceste mîini cercîrjate, tremurînd și puține a nădejdii și le-a întins. Înjumătățit cu bătrînul, nu știe cărtesc. I s-a părut lui, sau cu adevărat aceste simburii negri ai mărului ?...

Aici însă, în stradă, degeaba. S-a scurs atîta nemernicită vreme și nimeni să-i mai arunce aruncîndu-și verba înventată de dimineață și să-i mai întindă un măr înjumătățit... Mai apoi. Înainte de a se prăbuși și ei în lesin, bătaia cîntată a platanilor, a plutelor și-a sălciilor ale căror virfuri, căzute, zgîrie apa luminată [illegible] niirlane cercuri și ochiuri...

La post, același polițai cu ochii cîrpiți de somn și cu puf de iepure pe-obraji, le-aruncă tot pledul acela pestrit, peticit. Aceeași haină prea îngustă, din fag negeluit. În pumni are palmele fetei, înnodate, care palmă, încătușă aidoma leilor din aur descoperiți în cufărul dosnic al ghicitoarei, la Alimănești, și cu care sperase să se descurce în fuga lui, nebăgînd de seamă (dar ar fi putut ?) că demult au ieșit din uz... O voce codoașă din boxa alăturată : „Uite, fă, la ăla de colo, și-a găsit și el dodul, hă !..". Cu un ochi, crăpat numai, o descoperă pe ciuflita de vărsat cu părul ca mătasea porumbului copt. Simțindu-i treaz, femeia se-apleacă și-și strecoară mîna printre gratii, a mîngîiere. Între țițele ei doldora, țîfnoase, șantul bate în negru turbat... Închide ochiul. Ce fapt pleoapele s-au apropiat, s-au aținut smîgure sub greutatea luminii urite, de sus, poate și sub apăsarea foamei, bucurată azi numai cu vorbe în doi peri. Nu mai aude rafalele ploii pleznind geamurile și tabla acoperișului. Furat de somn, pentru a doua oară astăzi, lihnit și împovărat cu noua viață, viața fetei, și ea de pripas, va dormi acum adevărat și va visa covrigi crocanți și mere cretești și capace de la sticlele de bere și bătac de țurcă plumbuit... Mîine, o altă zi, miercuri, va găsi o vorbă nouă de întîmpinat lumea. Dar cîte nu se pot schimba pînă mîine — par să exprime obrajii lui scobiți și buzele întredeschise printre care, în ritmul respirației, filfîie, urît mirositoare, foamea cea de toate zilele...

DEBUT

george geacăr

In poezia eliptică, goală de verbe, a lui George Geacăr răsună un sunet neîndoios inedit. Nu în propoziții stufoase întocmește el sentimentul pur, elegiac, și scurt, percutant ; din aceste înșiruiri melancolice, impresia fundamentală iese cînd nu te aștepți. O „explozie" sufletească, irișii în metamorfoză, „fascinația" lapidară și senzitivă, repetiția obsesivă, în ingenioase întoarceri din condei — toate acestea fac din George Geacăr un poet nou, care trebuie întîmpinat cu omenitatea pe care primele sale poezii o merită pe deplin.

Artur Silvestri

Fascinație

oră goală
ca o cădere de electricitate ;
nu mă cunoaște pentru că
am părul castaniu
dar miroase a zarzăr tăiat de curînd
moartea

Absența II

balavani de lumină se sparg cu explozii asurzitoare —
privești
și doi necunoscuți
deschid niște trape în achii tăi inocenți
disperați îmi fac semne abia mai putînd să reziste
o clipă abia și-apoi irișii tăi
sînt niște cercuri concentrice parcă
mărcînd locurile în care s-au înecat doi copii

Expunere simplă despre neînțeles

ai putea să povestești multe
și-ar privi gura ta senzuală
restînd întîmplări aproape adevărate
despre omul acela care-ți spunea
că viața lui a fost o corabie
c-a sîngerat cîndva
bucata ta plină m-ar face să cred
că omul acela are ca o palmă întinsă
în care nu puteai pune ceva
fără teama că-l clatini.

Părul tău a fost aripi

părul tău a fost cîndva aripi
aripi a fost părul tău atîtea nu se putea
să simt în locul sevei trupului tău tînăr
cum îmi inundă nările mireasma de văzduh

Rafala de frunze

la poartă bate un necunoscut
mă reped să-i deschid
„nu deschide șoptește albit menestrelul
zgomotul ăsa se acide
vom petrece mai bine încă o noapte cîntînd" —
ies totuși
în poartă nu-l decît un arbore
care mă saceră cu o rafală de frunze

radio

Început

În materie de emisiuni radiofonice, ne pare că „semne bune anul are" — sperăm să nu fi fost o simplă întîmplare faptul că, deschizînd zilele acestea aparatul de radio aproape „la noroc", nu am avut de ascultat decît lucruri bine făcute, interesante. Vom da cîteva exemple : o prezentare a baladei **Miorița**, însoțită de o antologie muzicală ilustrativă diversă — comentariul sobru, pertinent, de reală valoare informativă pentru ascultător aparținînd Angelei Ștefănescu. În cadrul teatrului radiofonic, în regia lui Dan Puican și cu o distribuție prestigioasă, a fost transmisă piesa **Bill optimistul** a lui Paul Everac. Săptămîna aceasta ni s-a oferit (dintr-o serie anunțată) o primă emisiune amplă despre Alexandru Macedonski. „Prefața" emisiunii, de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, a fost în fapt o frumoasă punere în temă asupra autorului și operei cu bogate ilustrări din scrierile macedonskiene, din proză inclusiv. Emisiunea a fost, așadar, o reușită, cum se întîmplă nu rareori la secțiunea radio consacrată istoriei literare. În ideea, probabil, de a completa o imagine, compendiul radiofonic **Monumente din istoria literaturii române** se ocupă săptămîna aceasta de aceeași epocă : de revista **Literatorul** și presa literară a momentului.

Cele douăzeci de minute săptămînale acordate literaturii universale s-au referit la literatura japoneză și turcă. Nu putem să nu plecăm din nou, la începutul acestui an, pentru mai multă generozitate față de „tîmpul literaturii universale".

Tribuna muzicală radio, o emisiune care nu este, practic, niciodată dezamăgitoare, a fost de data aceasta (redactor : Doru Popovici) excepțională — prin transmisiunea unei convorbiri cu Aurel Stroe, realizată de Adrian Georgescu. Am avut din nou prilejul fericit de a asculta ideile despre artă ale unui creator înzestrat cu o conștiință lucidă, rafinată și profundă a fenomenului estetic, pentru care experiența propriei meserii este un mijloc de a adînci intuițiile asupra spiritului uman. Ascultînd din nou această oră consacrată problemelor muzicale, ne gîndim că poate autorii emisiunilor de actualități literare ar putea primi de aici oarecari sugestii pozitive în privința libertății de respirație și consistenței comentariului.

La emisiunile pentru și despre tineret, am observat o recurență a ideii de cultivare a capacităților creatoare la tineretul școlar și studențesc. În viziunea unor personalități culturale (acad. Milcu, Solomon Marcus etc.) problema a fost urmărită pînă la dimensiunile ei social-educative și filosofice. Ca fapt de concretizare, emisunea numită **Educația permanentă** de luni (realizată de Eugenia Grosu) a prezentat cîtiva elevi cercetători, participanți la sesiunea națională de referate și comunicări științifice de la Iași. Evident că enumerarea performanțelor de creație tehnică ale unor adolescenți a făcut din emisiunea respectivă o demonstrație plină de interes. Singurul repros ar fi că, invitați să vorbească, elevii respectivi prea dădeau tocmai-răspunsul-la-care-te-așteptai. Și doar ei sînt creatorii unor ingenioase și foarte utile mecanisme, autorii unor extraordinare descoperiri !

Ioana Ieronim

plastică

Planuri de culoare

Mihai Topa este un artist obstinat în căutările lui, a cărui diversitate de preocupări traduce voința de a construi o lume structurată puternic, constituită din planuri de culoare, cu pasta întinsă pe suprafețe luminate parcă dinăuntru. Sugestia grafică este numai aparentă pentru că, de fapt, Mihai Topa este pictor în adevăratul sens al cuvîntului, fascinat de materialul său și de posibilitatea expresiei pur plastice. Structura grafică este suportul expresivității sale numai în măsura în care îl ajută să compună suprafețele de culoare. Actuala expoziție de la Policlinica din Drumul Taberei dovedește voința formativă a artistului, adunînd lucrări din perioade diferite, chiar dacă dintr-un timp relativ restrîns. Este o mare diferență între peisajele pline de lumină de la etaj, cu deschideri mari pe orizontală, și cu transparențe limpezi, și compozițiile „abstracte", pline de sugestii onirice, cu trăiri în marginea paroxismului. Desigur, tensiunea plastică nu amenință niciodată echilibrul acestui artist atît de elaborat, dar sugestiile unor propensiuni exacerbate se află aproape peste tot. De altfel, descompunerile de forme, în planuri de culoare, adeseori de o mare virtuozitate, semnifică un proces asemănător. Ne amintim o lucrare mai veche, expusă cîndva la Casa scriitorilor, unde planurile de alb și galben stins explodau luxuriante unor păsări.

Remarcabilă este la acest artist voința de a-și crea materiale care să servească expresia sa. Surpriza unor transparențe este accentuată uneori de vigoarea pastel care izbucnește sub luciul de sticlă al culorii uniforme. Studiul atent demonstrează un proces foarte elaborat, căutări succesive, pentru realizarea unor nuanțe de culoare grea, chiar acolo unde este, de fapt, vorba de iluzia imaterialității. Sînt surprinzătoare de asemenea propunerile de volume, deși pictorul nu le cultivă cu predilecție. **Dealurile** sînt, în acest sens, lucrarea cea mai semnificativă, aproape de neconceput la un pictor cu atîta obsesie a planului. Particularitățile acestei lucrări față de celelalte realizări ale artistului sugerează faptul că există încă multe drumuri spectaculoase pe care va evolua pictura sa.

În mod cu totul neașteptat, ne-a plăcut mai puțin grafica lui Mihai Topa. Efectele irizante, realitatea văzută aleatoriu sub sticla aburită de frig, contrastează puternic cu vigoarea aceleiași viziuni în realizarea sa pur plastică. Sînt lucrări vizibil în afara obsesiei fundamentale a pictorului, în care mijloacele ce par a-l defini își pierd din acuitatea pe care o aveau în pictură. Putem spune, încă o dată, că Mihai Topa este în primul rînd un pictor, un artist cu elaborată conștiință plastică, virtuos al culorii și al dispunerilor sale pe planuri diferite. Există cîteva examene indiscutabile ale virtuozității sale : marinele pline de poezie și de atmosferă, jocurile abstracte de culoare, realizate din compoziții de planuri restrînse, și unele peisaje în manieră grafică, peste care se adaugă un abur de neliniște și vis. Aflîndu-se în luptă cu multe dificultăți interioare, Mihai Topa este indiscutabil un creator de sensuri și de soluții plastice.

Aurel-Dragoș Munteanu

muzică

O rotire prin timp

Suita celor douăzeci de recitaluri pe care mezzosoprana Martha Kessler ni le-a propus sub genericul „O antologie a artei vocale", fiind pe la mijlocul ei, ne permite să o apreciem ca inițiativă de excepțională originalitate și aport artistic, pe lîngă cel informativ. În cea de a doua stagiune, din cele trei pe teritoriul cărora se va extinde în final orgolioasa întreprindere, putem prevedea că, o dată încheiată, sezonul muzical bucureștean îi va simți cu acuitate lipsa.

Acest ciclu, cu o valoare medie foarte ridicată, propune alternativ momente de mare interes interpretativ ori repertorial. Cel mai recent concert din antologie era unul de acest din urmă fel întrucît alătura creație românească din evul mediu tîrziu și din secolul trecut unor lucrări actuale, special dedicate Marthei Kessler și inițiativei ei. Pentru muzica veche nu s-au ales, cum s-ar fi putut proceda, cinci-șase monumente de mare vibrație ci vreo treizeci de lucrări miniaturale, ceea ce a dat concertului un aer de demonstrație elocventă, care, dată fiind tema și faptul că muzica respectivă rămîne încă relativ puțin cunoscută de public, își găsea justificarea deplină. O incursiune în istoria artistică, chiar cînd poate părea demonstrativă, făcută cu gust artistic și însoțită de scurte prezentări elocvente, aparent improvizat montate, semnate de Iosif Sava (care, de altfel, schimba virtuos clavecinul cu armoniul, cu microfonul și cu pianul) este nu numai utilă ci și deplin convingătoare. Aici cred că era și rostul esențial al programului cu pricina. Alături de cei citați, memorăm, cu interventii instrumentale de înaltă ținută, pe harpistul Ion Ivan Roncea și pe flautistul Voicu Vasinca.

Dezvoltarea muzicală românească din ultimele decenii are, deci, un corespondent tradițional cult — căci cel folcloric era unanim recunoscut — de autoritate. În partea a doua a concertului, s-a văzut cu claritate filiația școlii muzicale românești actuale.

Doru Popovici (**Destăinuire**) consideră cu mare intuiție, și desigur cu o profundă cunoaștere, spiritul și litera textului muzical tradițional folosit. O matură înțelegere a simplității arhitectonice pune în valoare intonația arhaică. La Liana Șaptefrați (**Incantații I**), tensiunea monodică a muzicii bizantine (aici Filotei sin Agăi Jipei) se răsfrînge adecvat în tensiunea plană a discursului. Compozitoarea dozează excelent acumulările, iar cezura, și o dată cu ea relaxarea, este adusă exact la momentul potrivit. O lucrare de invenție și de talent.

Mai tînără reprezentantă a compozitiei, Mihaela Sturza Gavrilă abordează cu inspirație extrasul de istorie muzicală. În **Paleopolifonie**, referirea este acuzat melodică, chiar strofică, instrumentele ilumînează rînd pe rînd date potențiale ale liniei vocale.

Iar Grigore Nica (**Neopolichronion**) desfășoară un arsenal procedural mai complicat arătînd, cu inspirație și multă stăpînire tehnică, compatibilitatea particularităților istorico-structurale ale muzicii.

Întregul concert ne-a demonstrat încă o dată că România a fost și este un teritoriu muzical european de prim interes, în același timp original și deschis sugestiilor pe care le-a asimilat întotdeauna în deplină substanțialitate.

Costin Cazaban

L-am cunoscut pe TUDOR ARGHEZI

„Vorbea întocmai cum scria“

Evocare de ŞERBAN CIOCULESCU

I-am cunoscut pe Tudor Arghezi... în primăvara anului 1926. Înainte însă de a-i fi prezentat, citeam cu aviditate tot ce publica în periodicele din anii vieții mele universitare (1920—1923). De la un timp, decupam cu mare grijă și păstram cu scumpete toate versurile și prozele lui, în dosare mereu mai voluminoase. Știam pe de rost câteva din poeziile lui mai vechi, ca **Litanii**, a 3-a din „Agate negre“, poate cea mai baudelairează din toate, pe care o transcrisesem la Biblioteca Academiei Române din periodicul **Linia dreaptă** (15 mai 1904), iar cînd am găsit la anticar numere răzlețe din revista lui N. D. Cocea, **Viața socială** (1910), am smuls foile respective cu poemul care căpătase titlul **Litanii**. În prealabil, apăruse tot în **Viața socială**, pendant-ul ei, sub titlul **Din „Agate negre“**, începînd cu versurile :

„Un veac s-a scurs, și împreună / Lungiți sub un capac de piatră / ne crede morți întreg pămîntul. / Ah, de-aș putea să-mi las mormîntul. / Și lumei care vesnic latră / Să-i strig că totul e minciună...“.

Cunoscîndu-l mai tîrziu pe Gala Galaction, fost coleg de gimnaziu cu genialul adolescent, care-și scotea ultima poezie de sub curelușa interioară a sepcii, mi-a spus că misterioasa Lia, astfel numită în ambele poeme, era o sîrboaică, Natalia, pe care o iubea cu accentele disperării.

Pentru bunul meu dascăl, Mihail Dragomirescu, care-i admira mai ales pe poeții George Gregorian și George Talaz, măgulindu-se că-i „formase“, Arghezi nu exista, nici ca poet, nici ca prozator. Acest exclusivism sau, cum se spunea pe atunci, această „exclusivă“, îmi atîția și mai mult curiozitatea de a recupera timpul pierdut, de a stringe, dacă era cu putință, tot ce publicase marele ignorat sau tăgăduit. Însuși E. Lovinescu, în volumul IX de **Critice**, **Poezia nouă**, distingînd între adevărații și „falșii“ simboliști, îl categorisise pe Arghezi între aceștia din urmă, fără a bănui că tot el, după apariția **Cuvintelor potrivite** (1927), avea să-și schimbe părerea (ca să nu spun : să și-o revizuiască) și să-i consacre atît locul întîi în **Evoluția poeziei lirice**, cît și spațiu unui larg studiu analitic.

După absolvirea Facultății de Filosofie și Litere și intrarea mea în învățămînt, urmărvam scrisul lui Arghezi mai ales în revista întemeiată **Lumea**, în care apărea săptămînal cîte o proză, dintre cele neclasabile sub raportul genului sau al speciei, dar uimitoare prin bogăția limbii și a figurației poetice, sau cîte o poezie, ambele fiind pentru mine evenimentul literar al zilei. Cu aceste sentimente festive am scris în **Viața literară**, din mai 1928, două articole de fond și mai ales de entuziasm despre poezia lui Arghezi, urmate de alte două, tot atît de calde și desigur mai pătrunzătoare, semnate F. Aderca. Acesta l-a numit cel dintîi „Un mag Emineschi“, dar panerma, imaginăriile, în particular, în acuzații caverii, pe două coloane, a celor dintîi amatori ai liricii noastre, a lipsei de viziune ale ființei, N. Fundoianu, în **Contimporanul** lui Ion Vinea.

După acest prea lung preambul, voi preciza că într-o dimineață a lunii iunie 1928, plecînd cu Vladimir Streinu în cătunașul Cașva, prietenul meu, vădindu-l pe Arghezi singur la o masă, m-a rugat voios să mă prezinte. Arghezi s-a ridicat în picioare, mi-a strîns mîna cu putere și mi-a zîmbit cu bunăvoință gură de dinte rărunte, albăstrii-sură cu luciu de porțelan, din care abia reținui să nu izbucnesc în hohote literare, „domnia lui“. Apoi ne-a poftit la masa lui și pentru mulți ani cît am stat, Eu

un bărbat bine legat, de statură mijlocie, lat în spete, lăsîndu-mi impresia unui luptător atletic, înzestrat însă cu o voce „în schimbare“, pe un registru înalt, ca acela al adolescenților, cărora le dau tuleiele. Contrastul era izbitor, ca și acela dintre manierele de lord și faima de pamfletar care nu se sfia să răscolească cu voluptate vocabularul stercoral, ca să-și improspăteze victimele. Mi-l închipuisem cu totul altfel, după cum nu mă așteptam să regăsesc în conversația sa, ca în prozele lui, aceeași uluitoare trîmbă de metafore, ce e drept, într-o emisiune verbală voit lentă, ca destășurarea cu incetinitorul a unei benzi de magnetofon. Arghezi vorbea întocmai cum scria, sau, cum ar fi spus Tudor Vianu, într-un stil scriptic, de artist și de poet, cu scăpărătoare viziune personală a oamenilor și a lucrurilor, învălmășind imperturbabil coprolalia cu expresia sublimului, ambele pe portativele opuse ale „inefabilului“. Dacă mi-aduc bine aminte, Arghezi purta o haină de șiac castanie, închisă la git, ca o tunică. Spunea :

— Este șiac călugăresc !

Cînd m-a poftit întîia oară la masă, la el acasă, în familie, l-am observat mîncînd încet și în tăcere, după expresia lui, „călugărește“. Mitița și Baruțu observau aceeași tăcere, de arhondaric, cu o cumințenie exemplară. Între feluri, se păstra aproape aceeași regulă monahicească, pentru ca după desert, la o cafea cu coniac sau lichior, să se dezlege limbile. De fapt, vorbeam, eu unul, mai mult monosilabic, dintr-o neînvinsă inhibare înaintea idolului meu, care se destășura acumă volubil, în aceleași **tempo**, niciodată **vivace**, dar **sostenuto**. Am reținut, de la prima întîlnire, că nu-i plăcea să i se spună „maestre“, nici să fie întrebat ce mai scrie. Omul de societate îl înăbușise pe cel de litere, ca o reacțiune împotriva cabotinismului, a acelui „n'as-tu vu ?“, comun deopotrivă actorilor și publiciștilor de mai multă sau mai puțină talmă. Între cunoscuți, Arghezi nu vorbea niciodată de proiectele lui și nu se supăra cînd se vedea atacat în presă sau contestat ca scriitor. Afecta o indiferență imperturbabilă. Replicile lui, însă, cînd era provocat, erau neașteptate. Avea, de asemenea, în scris, ieșiri dintre cele mai neprevăzute, în contrast izbitor cu cruzimea cea mai aiblă, între patru ochi sau în grup restrîns. Am cunoscut, în intervalul de peste patruzeci de ani de cunoștere, dintre cele mai rare, momente lungi de suspendare între refuz, urmate de refuzări, ca și cum tot ce-i fiziologic, simțuri, [illegible] să rămînă fără „fără explicații“. În fond, sub aparența ca în aparență diplomatică, se ascundea o [illegible] firea de temperament, complexitate, poate, ale unei ființe de sălbăticie viscerală, dîrjită, care nu-i plăcea să vorbească. Omul era, cu să accidentat, imprevizibil în relațiile lui cu cei mai apropiați prieteni, dar de bună societatea între cinci comeseni, fată de care se purta prevenitor. Acuarel de viața de familie, de gospodăria de la Mărțișor și de grijile existenței, a învățat să frecventeze cafenelele. Intrase de vîrf în legendă.

FRAGMENTE CRITICE

Corabia lui Sebastian

Volumul postum al lui A. E. Baconsky **(Corabia lui Sebastian)** este scris în două registre : unul, prozaic, realistic, cuprinde fragmente dintr-un jurnal european (poetul a stat o vreme în Berlinul occidental), altul, liric, imaginar, pornind de la aceleași fapte, proiectează o călătorie fabuloasă într-o lume ce se prăbușește în propria-i opulență și mediocritate. Poezie dură, sarcastică, voit a-poetică (formal), nutrită de o teribilă conștiință a vidului și a disimetriilor, dislocărilor în lumea din afară. Între cele două registre privirea se plimbă posomorită, fără iluzii. Un ochi observă necruțător o lume ce se computerizează progresiv, celălalt duce impresia mai departe și o pune în relație cu o sensibilitate deja pregătită, dezabuzată, sceptică la modul livresc. Competiția dintre cele două **priviri** este tranșată indiscutabil în favoarea poeziei. Jurnalul realistic avea nevoie de mai multă carne epică, este prea abstract, deși nu lipsit de distincție intelectuală și de o remarcabilă cruzime, uneori, a observației, cum este aceea despre desăvîrșirea unei civilizații a obiectelor de consum care lasă presentimentul morții. Poezia este prin natura ei, mai abstractă, și **natura** devine la A. E. Baconsky, un stil de a concentualiza impresiile, stările de spirit. El se implică și se îndepărtează concomitent din poemul împiedicat astfel, să capete o notă prea confesivă. Este secretul lui A. E. Baconsky de a ține un just echilibru între două forțe ale sensibilității sale : una ce se implică în concret, alta care evadează din concret și caută aerul marilor concepte filozofice. **A ridica la puterea intelectuală a lirei** înseamnă, în cazul lui, o fugă de determinările prea pronunțate, a trage realul intimul, percentibilul în zona imaterială a legilor.

Scrisă sub le **Corabia lui Sebastian** răzbate o [illegible], mai insistent este sentimentul de neîncredere în cuvinte. **Cuvintele**, nu cuvint. Civilizația pe care o observă cu ochi necruțători poetul este, înainte de orice, o **civilizație a cuvintelor**. O logoreație care agresează gîndirea și intimidează poezia. Cuvintele putrezesc pe trotuarele marilor orașe în timp ce falși profeți filozofează pe tineri pare au pierdut sentimentul valorilor. O lume semiotică traduce în limbajul lucrurilor abstract al unei poezii care îndepărtează, programatic, limbajul figurat, fără a renunța totuși : „Poezi ai căzut pe trotuarul urii / și cîntarul atîrnă în așteptarea [illegible] cu nu mai vede / cremenile dinți[illegible] dinte întîmplă vîntul baltic / și aruncă bucata de carne roșie gudtată albăstrie / de fulgul lingă — mai departe Guernica / cu turbina lui mare și neagră și prăfuită din India / flăpăiatul [illegible] prin sîrmă a trandafiri / și nouă poezi salutat cu entuziasm de profesorul / fără prea bătrînă care [illegible] pe tineri / și natural bătîr verișoară în bodegă alles weg, abgespielt... / în timp ce viitorul cultură totul și rămîne nă-ascuns / călărind peste țările rele ale [illegible] Babilonului / dar / în bătăile luminate dansează obiectele, a, o tiranie / și nu vom mai urmări să creadem, [illegible] / adolescenți și tineri. Dreptate, mai dă-ne o limbă / măcar o limbă de vorbă... hai să strigăm, să invadăm străzile, / hai să scriem un poem electronic, un poem [illegible], hai să ne strîngem / lanțuiți cu toții fiecînd alți limpezirea nebunii, / să invadăm cu poezie primii orașului, / să facem cuvintele să putrezească pe trotuare, / hai să asudăm sîngele, sudoarea mai știe... / lăsați-mă-n pace, numărați-vă aluzii vertebrele, / stingeți lumina, mă-nec... / privă-ți bătrînă [illegible] / [illegible] / [illegible] /

atelier literar

poșta redacției

DAN NESTOR: E ceva, încă nu destul de clar și concludent, o aderență lirică, o sensibilitate, un abur, din care s-ar putea defini, la un moment dat, o mai consistentă promisiune. Deocamdată, „Spațiul necesar", „Echilibru", „Poem".

VIRGINIA BOGDAN: Ceva mai bine, parcă, în general, și mai cu seamă, în „Decit".

M. CIORANU: Aceeași serie de „minus", cu cîteva mici proeminențe: „Fără punct", „Poarta bunicului", „Un strigăt" (dar cum vine asta: „Urmele tale este culcușul..."?).

B. COSTIN: În general, nivelul e în scădere, atît în versuri, crispate, glaciale, fără emisie (ceva mai bine, în „Totdeauna iarbă", „Colțiile"), cît și în proză, simplistă, cu un aer ușor didactic și desuet.

MARIAN DINU: Pagini de început, încă șovăitoare, din care nu se pot trage deocamdată concluzii nete. S-ar putea ieși, cu timpul, după ce veți obține mai multă experiență în tehnica povestirii (fireste, studiind și performanțele consacrate), în minuirea condeiului (și, nu în ultimul rînd în însușirea deplină a ortografiei — nu se poate spune, de pildă, „ce-s cu ăștia"...).

MIHAEL S.: Foarte amuzantă „Nocturna" dv. (deși, de la jumătate încolo, fantezia dă semne de oboseală și condeiul devine grăbit, expeditiv). Dar, în ansamblu, lucrul e spiritual, de bun gust, cu certe opțiuni în sfera satiric-umoristică. E cazul să insistați (în ce privește „colecția" de tipuri din schiță, dacă să gîndiți cumva să o completați, vă putem ajuta — vorba proverbului, „defularea" moarte n-are"! Pe bune!).

I. CERNĂUȚEANU: Recoltă mai slabă, de data asta. De reținut: „Hold-up", „Bocet", „Yoga", „Soarele negru", „Hemoragii clandestine".

A. DAN: O serie de lucruri demne de atenție: „Frunzișul", „Nu mai știu pe dinafară", „Nesiguranță", „Metamorfoză", „Proiect de pace".

A.B. ENE: Nu sînt lucruri deosebite, nici în ultimul plic. Ceva mai bine, în „Nopți luminoase" și, intrucîtva, „Genealogie" (Fr. G.).

VASILE M. TÎRȘOLEA: Sînt unele semne, merită să insistați.

V.O. COSTEA: Mai slab ca oricînd, datorită mai ales unui insuportabil stil de „floricele" romanțioase, dulcegării și fantasmagorii metaforice de gust dubios, gen „telefonul începe să sune strident ca un vînt fără oameni" (?!), sau „i-am căzut spre sărut în cerul gurii lui, dorind veșnic adîncul din ochi", sau „vreau să fugim acum de oameni care au ochi să ne vadă, vreau să dau friu unei sticle de șampanie, noul meu strigăt să se facă auzit și te rog strigă-mă numai tu, Paul. Glasul tău să izbească în mine chemarea cioplită de mîinile tale, de ochii tăi". Și așa mai departe (ca să nu mai vorbim și de perlele — nu puține — de genul „îmi v-a intra în țesuturi", „nouă ne ajunge două pahare", „i-mi vor spune", etc.

ASPIROS: Nu vă mai faceți „niznai", tovarășu', — nu de scrisorile dv. (aduse din condei) ducem lipsă; ceea ce așteptam (o vreme) de la dv. era să părăsiți această bilguială „in dodii", invariabilă, acest pospai „poetic" maimuțărit, de care trageți de atîta vreme ca de o gumă de mestecat, era să învățați, în fine, să scrieți corect, gramatical, ca un adevărat absolvent de curs elementar (fără „într-un fel s-au altul"!), era să dați semne că ați pus, în fine, mîna pe carte, ca să vă îmbrăcați nițel la minte și la suflet, ca să aflați, la urma urmelor, ce înseamnă de fapt poezia (dacă tot țineți cu tot dinadinsul să fiți poet...). Dar dv. v-ați făcut „profesionist", „Maestru", cu tabieturi și poze, vă purtați ca un autor consacrat, liniștit, așezat zdravăn, gospodărește, pe cariera lui, etc. Ei bine, nu e suficient! Vă mai spunem încă o dată: duceți-vă la școală, cît mai e timp!

Nicolae Munteanu (ceva, în „Nici un miracol". „Noapte de vară"), **G. Valentin Negru, P. Desubaadeci** (mai bine, în „În ghearele timpului"). **N. Zărnescu, Tudor Marinescu, Nestor Ioanid** (mai bine, în „Nu plîngeți"), **Eukidu, Constantin Vlăduț** (proză). **Gheorghe Bas, Kocsis Francisko** (mai bine, în „Bătrînii"), **Rodica Marra, Constantin Bantea** (pe viitor, texte dactilografiate). **Steluța Ispas** (ceva mai bine, în „Nu te-am iubit"): Numic nou!

George Șipaș, Răzvan Vasilu, Cristi Munteanu, S. Calomei, M. Drevărescu, Lidia Munteanu, Maria Pietreanu, Eugenia Manea, Gheorghe Barovină, Petru M. Stoian, Pavel Ion Ștefan, Titus Constantin, Ștefan Gh. Adrian, I.C. Popescu-Runcu, D (?). Rock, Florian Macioc, Mircea Craitaru, Maria V. Ungureanu. (nu putem răspunde acasă): încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEÎSCĂLITE: „Fosnet", „Prea tîrziu", „Întoarcere", „Fapt divers", „Cîteva crizanteme", „Gînduri", „De toamnă", „Mai fericit decît Arhimede", „Demnitate", „Zîmbet ascuns", etc.: „Inventar", „Oraș trezit", „Piața rea", etc.: „Între două cuvinte", „Muma lui Heraclit", „La sorți", „Sinceritate".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Visul rădăcinii

Voi încolți, spuse bobul de grîu,
dacă nu eu, altul ceva mai tîrziu,
voi înflori spuse un fir de polen
purtat de vînt, timid, fără gen.
Rădăcina mai mult se negrea
în iarba înaltă și-n strălucirea de nea,
ea se visa îmbrățișînd
cu buze de iască întregul pămînt.

BORIS MARIAN

Heraldică

„Umblu noaptea ca și-un lotru
Prin pădure și prin codru"
Populară

Umblu răsfirat pe jos
Ca floarea fără miros
Și n-aud foșnet de stele
Prin iarba zilelor mele,
Ci simt luna supărată
Ca măseaua cariată.
Și nu-s lup și nu-s nici cîne,
Lemnule frate băgrine,
Ca vîrful înclătinat.
Voi, baletul din aripă
Anevoie se-nfiripă,
Dintr-o parte-ntr-altă parte
Ca luminarea la moarte.
Și urc abușilea treapta
De către valea din dreapta.
Deschide-mi să dorm la tine,
Frate lemnule, băgrine.

IACOB ROMAN

Andante spianato

Pe cheiul apei
oameni grăbiți
și indiferenți
neînsemnați
nedefiniți
obiecte printre
obiecte
tonurile nu pot fi
decît închise și șterse
lumina iradiază în noi
transformă totul
în cenușă
de aceea devin oamenii
cenușii
bucuria e stinsă
ne exprimăm singurătatea
ca niște rame ca-și așteaptă
tablourile...

R. HORASANGIAN

Fram

Nu sucombă-n arene.
Și nici în cercul polar.
Moare-n sîngele lui
stinjenit de oase, de blănuri
de instinct și de preajmă.
Moare treptat, peste tot
moare-ndelung
boreal, meschin, cu decență,
turmentatul lucid.

VOILAV VIDUL

Pasteluri de Mihai Topa

Întîmplare

O piatră s-a schimbat
dintr-un salt
într-un arc
apoi într-a pușcă
Alături
timpul trecea din stare în stare
devenind mai înalt
Acum piatra șovăie
între a se face bombă sau floare
Un copil o împinge-ntr-un rond
pe unică își șterge fruntea de soare.

ANA PARIA

Într-o zi de iarnă

Arată-mi soare cum luna sîngerează
într-un golf de uitare
cum stelele scapără
sticlind pe întinderea calmă
cum se prăvălesc stincile
în visare...
Arătați-mi stele
adîncimea nopții
arcul destins
dăltuit în lemnul
din stîlpul porții...
Arătați-mi oameni
voi ferestre deschise spre cer
înțelesul zăpezilor albe
ce-ar putea să cuprindă
într-o zi de iarnă
părul meu...

G. M. BUCOVICIOR

Neputință

Pătrată și caldă
fereastra lui
Eu ascultînd discuri
pînă la lumină
subțire și albastră
a dimineților.
Aburul desprinzîndu-se
peste marginea
ceților de cafea,
pînă în ochii lui,
pînă la marginea
ochilor mei.
Niciodată de la unul
în celălalt.
Neputința de a ne întoarce
acolo unde nu mai sînt acum
decît gîndurile noastre.
Acolo de unde
cîntururile noastre
s-au desprins.

MARIANA GEORGESCU

Un an de proză (I)

Urmare din pag. 1

...rînd în pîntece rodul iubirii lor neîmplinite. ...anul erotic pornește greu și are momente ...elodramă, cu toate bunele intenții ale au...or de a-l salva, sugerînd un subtext cu ...obsesivă. În acest plan, reușite remarcabile ...sînt scenele de dragoste în peisaj montan. ...ul deține interesant din momentul în ...Veanu și Eugenia pleacă din Brașov pentru ...abili la I.A.S.-ul din Arcud, în „raiul răs...". Aici se află adunați ca într-o adevărată ...familie, nu lipsită de conflicte interne, ...răspopiți", adică reprofilați profesional, ...autorită unor greșeli personale, fie abuzuri...ei perioade istorice revolute. Prin confe...„răspopiților" narațiunea se întoarce la ...5—6, într-un soi de galop epic antre...a mai „rotundă" epic este confesiunea ...învățător Gheorghe Badea, în care spec...ul și pitorescul se îmbină fericit cu ac...dramatice bine supravegheate. De-a dreptul ...abile sînt paginile care surprind reîntîlni...i Veanu (însoțit de Eugenia) cu marea ...a Borcestilor. Transcripția, cu măsură, a ...melor ardelenești constituie deliciul dia...ui, cuceritor prin dezinvoltură, dar subtilitatea ...compoziției stă în gradația fină a limba...de la aluzie și sugestie la intervenția bru...tală, procedeu prin care pătrundem în miezul frămîntărilor familiei, dominată de figura impresionantă a bunicii Maria. Sînt secvențele durabile ale acestui roman.

Romanul istoric, vizînd grandioase reconstituiri, reprezintă formula prin care Paul Anghel intenționează să ofere cititorului imaginea României din urmă cu o sută de ani. Din vastul său proiect cu titlul poetic „Zăpezile de-acum un veac" a apărut anul trecut, după **Scrisnare de la Rahova**, volumul **Te deum la Grivița**. Evenimentul evocat este, cum se știe, războiul de independență, dar autorul pare că bate mai departe, încercînd să refacă liniile de forță ale întregii societăți românești a timpului. Cel puțin așa apăreau lucrurile în **Scrisnare de la Rahova**, unde alternanța de planuri, pe front și în spatele frontului, evidenția interesul pentru surprinderea dinamicii sociale, culturale și politice. În **Te Deum la Grivița**, acțiunile militare domină scena romanului. Starea morală a trupelor și conducătorilor, momentele de așteptare, încleștările sîngeroase sînt „văzute" de la distanță, în imagini panoramice, intercalate cu prim-planuri veriste sau detaliate cu finețe psihologică. Un unghi de vedere special, original, asupra războiului îi rezervă autorul personajului său Lucrețiu Parva. Tînărul filolog, înrolat voluntar, este mai degrabă un martor decît un participant la război. Însemnările sale filologice, cu privire la diferențele dialectale observate în vorbirea ostașilor, surprind totodată modificările produse de presiunea evenimentelor în fonetismul limbii. Notițele din **Caietul galben** al lui Parva iau astfel cu precizie pulsul evenimentelor și alcătuiesc o rezistentă plasă de aluzii, cu ochiuri mici, în care episoade în aparență disparate, își regăsesc unitatea. **Te deum la Grivița** este, ca să zic așa, încă un eșantion convingător din ceea ce bănuim a fi impunătorul întreg.

După excepționalul **Rug și flacără** critica a început „să se uite" cu mai multă atenție, ba chiar cu entuziasm nedisimulat la Eugen Uricaru, tînărul prozator moldovean de la Cluj-Napoca. Apariția **Antaniei**, volum de proză scurtă, a domolit mult din entuziasme. De la cronică la cronichetă, apoi la recenzie și apoi, tăcere. Deși autorul a rămas același stilist impecabil, posedînd în grad înalt știința inefabilă a sugestiei și zburdînd dezinvolt pe cîmpiile înșelătoare ale imaginarului, pentru a presăra simboluri tulburătoare. Ne reîntîlnim aici cu Vladia, teritoriul imaginar întîlnit în **Despre purpură**, cartea de debut, pe care-l străbate personajul Vicol Antim, în speranța descifrării unor taine, învăluite în misterul timpului și al cuvintelor. Două admirabile compoziții — **Tîrziul octombrie** și **Antania** înalță cotidianul prin simbol și reverie, în spațiul ireal al legendei cu parfum de baladă. Următorul volum **Mierea**, aduce schimbări în scrisul lui Eugen Uricaru. Dar despre **Mierea** și alte cărți, probabil, în numărul viitor.

Ismail și Turnavitu

— dialog neurmuzian —

Urmare din pag. 1

...ra constatat atașamentul autorilor la socia...

B — Dar dacă s-ar fi constatat respingerea ...mului? Să înțeleg că ar fi fost acceptată ...?

A — E logic. Îți pot furniza cîte exemple vrei ...emisiunile cu pricina.

B — Nu mai înțeleg nimic. Eu cred că tocmai conform logicei pe care o invoci și asemenea autori trebuiau negați, căci și respingerea ...mului și acceptarea capitalismului e tot o ...manifestare politică.

A — Da, însă de altă culoare, iar culorile ...sînt optică. E și un fenomen fizic.

B — Văd că schimbă și logica.

A — Mai vrei probe?

B — Stau și mă gîndesc. Veselul cuplu (o să-l mai tîrziu latura veselă) se declară, pe rînd, literar, angajat în serviciul autonomiei estetice (e dreptul lui) iar pe plan politic partizan al democrației nelimitate. Cu problema estetică m-am cam dumirit, dar încep să mă dumiresc și cu convingerile democratice. Mie mi se pare că, în fapt, cuplul are o profundă vocație „totalitară" (ca să folosim un termen foarte frecvent în emisiunile „culturale" susținute de cei doi „magnifici").

A — Acum cer eu deslușiri.

B — Prefer să ofer fapte. De pildă: cuplul se amestecă, cu o regularitate hebdomadară, în treburile democrației scriitoricești de la noi. Cînd sutele de scriitori care alcătuiesc breasla aleg un consiliu de conducere, un birou, un președinte, cînd aceeași breaslă își alege conducerile publicațiilor sale, toate acestea după normele statutare votate și aprobate în mod democratic: cînd se aprobă, în planul conferinței, prin vot, Statutul Uniunii Scriitorilor, cînd se acordă premiile Uniunii Scriitorilor etc. etc. încorsetatul cuplu, mai totdeauna, nu e de acord, își exprimă dezaprobarea, indignarea, revolta, vocea-i tremură, microfonul vibrează. Și mă întreb mirat: Ce-ar face acest cuplu dacă ar fi membru al Uniunii Scriitorilor din R.S.R.? Ar instaura o dictatură personală în cultură?

B — Vocea de führer congestionat a numitului Ierunca și gravitatea virilă a vocii consoartei sale pot sugera, în orice caz, anumite nostalgii.

A — Nu mergi prea departe? Oamenii sînt doar esteți „subțiri".

B — Vom mai vedea cît de „subțiri". S-au furnizat anumite antecedente nu chiar lipsite de interes privindu-l pe Ierunca.

B — Mă preocupă, pur și simplu, tonul vocii celor doi. Cît de imperativ sună! Cît de convulsiv! Cît de intolerant! Cît de grav, de apocaliptic! Aduce a declarație de război, nu alta. N-am constatat o dată vreo urmă de umor.

A — Hai că-ncepi să-ți pierzi umorul.

B — Ai dreptate. În fond, după un „război de 30 de ani" pierdut să te vezi în situația de profet mincinos, iremediabil compromis, îți mai arde de umor? Martori oculari au declarat că Hitler, în ultimele luni ale războiului urla mai tare ca oricînd. Fireste, nu era să rîdă. Rămăsese comandant fără armată. Efectul „spiritului primar agresiv".

A — Ca și cuplul nostru. Dar vocea te poate înșela. S-o luăm altfel. Îi cunoști personal? Sînt sănătoși, voinici? Bătrîni, tineri? Frumoși?

B — Să tot aibă spre 60 de ani de bucată. În privința sănătății nu sînt sigur. Pe d-l Ierunca nu-l cunosc și regret. Am reținut, din **Viața ca a prada**, că în tinerețe era „un inspălb" care citea pe **Ulysses** în tramvai.

A — Strașnic intelectual doamnele!

B — Și că inventa subiecte jurnalistice după metoda lui Caracudi. Morav încurcă, căci și astăzi, cum poate o să mai constatăm și cu alt prilej, scrie „din burtă", adică despre lucruri pe care nu le-a văzut, nu le-a citit. Să vezi cu cîtă competență atacă problema țărănească din

România, atît de bine cunoscută de d-sa de pe caldarîmul parizian. E tare de tot stimabilul.

A — Apropo. Ești decan? Ai fost vreodată? C-așa a zis.

B — Nu sînt, n-am fost. Dar poate are și darul divinației.

A — Care, din păcate, l-a cam ocolit pînă-acum. Stofă mare, obraz nobil. Deci, ca să zic așa, am exportat și noi caracudism în occident.

B — Și încă fără obligația rambursabilității. Să mai facem și lucruri gratuite. Că n-o ți foc!

A — Dar pe dumneaei? Că mă știi slab de înger.

B — Într-o împrejurare, la Paris, mi-au arătat-o niște cunoscuți, sorbonarzi, cu degetul. Era într-o sală pe care a părăsit-o după două comunicări (din 12) exprimîndu-se, însă, la microfon, cu dezinvoltură despre toate, punînd note, după obiceiul casei. Caracudism proliferat în cuibul matrimonial. Fenomen explicabil.

A — Ei? Sînt curios, mă știi...

B — Ce vrei de la mine?

A — Dă-mi dom'le, amănunte, nu mă ține-n sah! Tatăl era, știm, un om prezentabil, cu trăsături fine, delicat.

B — Nu mă provoca și nu mă constringe. Căci de, damele... vorba lui nenea Iancu.

A — Să mă gîndesc, din cele ce-mi spui, la...

B — N-am spus eu.

A — Renunț. Am găsit ceva mai șic. Ce-ar fi să dăm un nume cuplului? Să-i spunem, pur și simplu, Ismail și Turnavitu. Îmi amintesc, de nu mă-nșală memoria, începutul: „Ismail e alcătuit din ochi, favoriți și rochie și astăzi se găsește cu foarte multă greutate".

B — Dar care-i Ismail și care Turnavitu?

A — Mi-e imposibil să-ți răspund. Și-apoi n-are nici o importanță. Tot aia e. Ai auzit de androgin?

B — Amice, nu permit atac la persoană. Mă-nțelegi?

A — Adică la eroii lui Urmuz, nu?

B — Ești imposibil.

A — Onorabile, dă-mi voie. Încep să-mi ies din sărite. Adică domniile lor, Ismail și Turnavitu (îmi mențin formula deși văd că te superi) sau mai exact spus domnia sa are dreptul să atace, timp de ani de zile, o țară întreagă (și, culmea, țara maternă), iar eu n-am dreptul la o replică într-un articol? N-am dreptul să mă amuz? Ne-am pierdut umorul?

B — Lasă-i dom'le-n pace! Săracii!

A — Ești serios? Ai devenit filotim cu atari ipohimene?

B — O să-ți explic mai tîrziu.

A — Accept. Dar, cum intuitiva m-am lămurit cum arată în afară, ca să zic așa, vrei să-mi spui ceva despre platforma lor intelectuală, morală? Ce opere au dat? Probabil o bibliotecă: după tupeul omniscienței pe care o arogă trebuie să fie niște teribili profesioniști ai criticii, cu mare acoperire.

B — Tocmai asta-i veselia. Bibliografia lor, vorba aceluiași nenea Iancu, „e sublimă dar lipsește cu desăvîrșire".

A — ...

B — Nu pricepi? Sterilitatea este totdeauna agresivă, iar prostia n-are haz dacă nu e fudulă și „dacă ar durea n-ai mai putea ieși în stradă de țipete". Niște panseuri à la Giga de care poate o să mai vorbim. În schimb sterilitatea se defulează umblînd la textele altora. Și cred că produc. Psihologia chibiților și a trepădușilor.

A — Și eu, păcatele mele, care-mi închipuiam că au tonul ridicat fiindcă stau pe înălțimea tomurilor ce le-au scris. Prin urmare nulitatea învață pe cetățeni, care muncesc, cum să muncească... Frumos. Nici despre Lovinescu n-au dat vreun tom, două?

B — Nu. Se mulțumesc să aclame sau să huiduiască ceea ce se scrie la noi, din inițiativa noastră, după puterile noastre, prin edicturile noastre etc.

A — Și dacă nu s-ar scrie la noi nimic, ei din ce-ar trăi?

B — Industria automobilistică e bine dezvoltată. Sînt multe garaje.

A — Dar, dă-mi voie, mă sîcîie chestia cu Lovinescu. Filoli și ginere, să nu scrie și ei cîteva cărți despre el? Ah! progenituri ingrate!

B — Moștenirea e profitabilă însă altfel: Lovinescu a devenit calul de bătaie al cuplului. Literatura română e judecată, parțial, în funcție de lovinescianism sau antilovinescianism. Iată un subiect, care, deși fals, se dovedește gras. Un business care întreține iluzia „bătăliei" pentru cultura română.

A — Copii grijulii.

B — Fireste, cu soarta lor însă, nu ca a lui Lovinescu căruia, printr-o asemenea mascaradă, îi aduc penibile prejudicii. Căci, un minimum de decență i-ar invita la o elementară detașare de o chestiune, prin forța împrejurărilor, și familială.

„Eminescologi" și „călinescologi"

Urmare din pag. 1

...tunci cade asupra îndrăznețului o mușcărie mărunță de insulte și invocări către Dumnezeu. Eminescologul este ori cu desăvîrșire inculț, ori de o incomprehensibilitate fioroasă, de un fanatism și un moralism superlative, care mîriile la orice presupusă atingere a gloriei eminesciene. Dacă Eminescu ar trăi și ar citi ce scriu eminescologii noștri despre el, sînt încredințat că ar muri subit".

Majoritatea articolelor din această ediție, a articolelor scrise în perioada 1927—1943, are drept țintă predilectă adunînd toate fulgerele criticului, tocmai pe „eminescolog", multiplicat în diverse spețe, de la figura „necroforului", falsificator de documente (celebrul în epocă Octav Minar) și a obsedatului „sursierist", incapabil de a vedea pădurea din cauza copacilor, pînă la tipurile mai complexe intrucîtva, acela al psihiatrului rătăcit în literatură ori al amatorului de „cabală și magie neagră". Pretutindeni, Călinescu atacă falsa legendă țesută sau întreținută în jurul poetului, legenda care scoate din biografia sa un personaj de romantă, frabil și melodramatic, mutul surogat care îi denaturează specificitatea poetică, prezentîndu-ni-l drept un „monstrum eruditionis", îndreptar pentru toate artele și toate științele, „sumedenia de puncte de vedere excentrice" care ne propun un Eminescu posibil de a fi citit și receptat călăuziți doar de un comentariu asemenea „semnificației dantești. Dimpotrivă, dintru început, cînd interpretările fundamentale din **Viața și Opera lui Mihai Eminescu** îi vor fi fost doar schițate în minte, adeziunea criticului merge înspre soluțiile de cel mai înalt și sigur bun-simț, dezamăgire pentru cei care văd într-însul campionul demonstrațiilor paradoxale, cum este, de pildă, intuirea de către Ramiro Ortiz a unui Eminescu esențialmente vital, „păduratec, nebun de libertate, un fel de Rimbaud mai chinuit, dar tot așa de sălbatec în sentimentul naturii" (text scris în 1927). „Entuziasmul cabalistic", păcat pe care îl acuză indeajuns și critica noastră de azi (firește, o parte a el atunci cînd vine în atingere cu orice aluzie mai absconsă, transformă poezia eminesciană într-o „criptografie densă, în sensul cărora trebuie să fii inițiat prin rituri mai grele ca cele mithriace (...) **Luceafărul** este obsesul celor mai adînci expertize. Luceafărul e Satana, Neptun, Arhanghelul Mihail, Neantul și alte lucruri, numai ce spune Eminescu că este nu poate fi". Actuale cuvinte, gîndindu-ne la parada magico-alchimică, „inițiatică" pe care trebuie s-o parcurgem de multe ori și din a cărei prestidigitație scapă tocmai evaluarea exactă a unei cărți și a sensului ei! Un pic de atenție meritâ admonestarea fără drept de apel a broșurii dr. C. Vlad: **Mihai Eminescu din punct de vedere psihanalitic.** Este oare G. Călinescu refractar la aplicarea metodelor psihanalitice în ce privește literatura? Nu s-ar putea spune, din moment ce el însuși întrebuințează adeseori o terminologie freudiană și afirmă că „Eminescu își scotea inspirația din subconștientul său". Respingerea lui, în convergență cu numeroase luări de poziție critice moderne, are în vedere nu cercetarea personalității inconștiente a scriitorului, ci tentația reprobabilă de a traduce în literatură procedeele psihanalizei clinice. Actul de a scrie este, în ochiile sale, un act avînd „o finalitate și o tehnică", iar opera de artă un „produs al conștiinței pure, contemplative". Scriitorul, pentru psihiatrul nereceptiv la procesele literare, este, înainte de toate, un bolnav și opera lui un document pentru studiul unei boli.

Pentru cei care încă mai cred că G. Călinescu nu și-a ridicat glasul intru apărarea valorilor durabile în clipele de cumpănă a istoriei, ci, dimpotrivă, s-a abstras ataraxic, iată ce scria marele critic în 1837: „Dar mai este o aberație care ar trebui cît mai curînd vindecată. Eminescu e un poet mare și un mare polemist. A-l admira pentru forma ideilor lui nu înseamnă a-l urma în chiar aceste idei, și mai ales a-l deforma. Eminescu slujește azi celor mai mulți ca ferment de agitațiune și intoleranță. Cu Eminescu se face azi nu literatură, ci politică. Iată ce înseamnă a caricaturiza". Cu acestea, însă, trecem de la deformările tipice „eminescologice", ținînd de o viziune intrucîtva maniacală, la denaturările de natură politică și socială, mai evidente și acuzate în secțiunea a doua a volumului, aceea care cuprinde articole și studii scrise în perioada anilor 1945—1964. A încetat Călinescu să creadă și să susțină vreo clipă că autorul **Luceafărului** este cel mai mare poet național? În 1946, într-un articol Eminescu la ordinea zilei, citim, de pildă: „Eminescu a slujit sub regimul trecut ca exponent al unei politici arbitrare, astăzi unii îl trec sub tăcere, sub cuvînt că ideile lui sînt șovine și reacționare. Eu cred că e momentul acum să privim lucrurile foarte obiectiv. Ar fi nesenios ca după ce Eminescu a fost tras de mînecă dreaptă, să-l tragem acum violent de mînecă stîngă, în interes partizan. (...) Zadarnic am încerca a strecura judecata că Eminescu nu e chiar un poet mare, nu ne va crede nimeni. Eu unul, de pildă, respingă această eroare, fiind convins că Eminescu e un poet universal". În 1954, de asemenea, Călinescu nu încetează a susține că „poetul este un produs excepțional" și că „Eminescu e un mare visător", numai atunci cînd natura limbajului său fantastic producea greutăți insurmontabile de încadrare strict realistică. Pentru unul care a învățat pe manuale de literatură în care opera eminesciană se reducea la cuvintarea „Proletarului" din **Împărat și proletar** și la analiza poeziei **Viața**, chiar și astăzi, cuvintele lui G. Călinescu din acea perioadă (1960) au un timbru cu totul particular și recuperator: „Desigur, nu astfel se cuvine a reevalua opera eminesciană. Trebuie să mergem de-a dreptul la marile poezii".

Sigur, G. Călinescu ar fi putut face, probabil, mai multe pentru reașezarea lui Maiorescu, de exemplu, la locul meritat în ierarhia criticii românești. Dar a făcut puțin atașîndu-l mereu, cu o obstinație ce nu poate scăpa unei priviri limpezi, de numele lui Eminescu și implicit de permanența valorii acestuia? „Eminescu era prea din cale-afară poet, ca să fi dat justificare vreunei arte dincolo de condiția frumosului. El nu putea să aibă în această privință idei cu mult deosebite de ale lui Titu Maiorescu. Dar care era pentru acesta conținutul artei, socotită, de către aceia care văd în el teoreticianul ideii de artă pentru artă, drept o formă goală? Nu altul decît adevărul. Adică o activitate sufletească oglindind întocmai condițiile normale de existență ale unei societăți. Ca artă adevărată este prin chiar aceasta și etică, sau cum se zice, sănătoasă". A făcut puțin scriind în 1964 despre **M. Eminescu, poet național**, obsedat de „geneza poporului român", autor al unor capodopere „pe care mulți le socotesc ca fiind metafizice, vorbind despre ele cu gura pe jumătate și ocolind cu grijă ceea ce li se pare un abis ideologic"? Cititorul său își poate da singur seama.

Inaderent și impenetrabil G. Călinescu față de structura sufletească a poetului, a poetului căruia i-a dedicat atîția ani de existență și de activitate creatoare, așa cum se susține recent în volumul **Între Aristare și hietul Ioanide**? Gîndindu-l întotdeauna pe Eminescu în proporții grandioase, monumentale, G. Călinescu s-a regîndit și s-a construit pe sine însuși și dacă în perpetuitate numele său va fi alăturat de acela al marelui poet, luminîndu-se și descifrîndu-se reciproc, atrăgîndu-ne atenția asupra pericolelor care au amenințat adecvata interogare eminesciană, Călinescu și-a intuit probabil posibilele, propriile sale deformări.

SPORT

Vorbe la alegere

● Vacanța fotbaliștilor s-a sfîrșit. Divizionarele A și-au făcut bagajele și au plecat, cele mai multe, la munte. „Sportul" publică declarații la fel de optimiste ale antrenorilor și jucătorilor care speră, împreună, să evite în primul rînd retrogradarea propriilor lor echipe. O vie agitație domnește în fotbalul nostru, astfel ca acesta să-și atingă obiectivele externe (calificarea la olimpiadă și la europene) dar și pe cele interne (ridicarea nivelului de joc, modernizarea acestuia).

Din păcate, mărturisim, nu prea mai avem încredere în avalanșa aceasta de declarații care pînă la urmă, cum s-a mai întîmplat, se topește prea repede în „fierbințeala" jocului propriuzis. Au trecut cîțiva ani buni în care Ștefan Covaci și colaboratorii săi ar fi putut obține și rezultate mai acătării decît cele din Grecia, Israel sau Albania. Au trecut cîțiva ani, vor mai trece oare și alții pînă cînd ne vom convinge că fotbalul nu este un joc de cuvinte încrucișate?

Cum jucăm, știe toată lumea, deși nicăieri nu s-a menționat pînă acum că ar fi apărut pe firmamentul fotbalului mondial o nouă concepție de joc care să ne aparțină în exclusivitate. Cuvinte, cuvinte care acoperă banii pierduți pînă acum în pregătire. Cu toții dorim însă fapte, rezultate și nu definițiile ridicole care încearcă să acopere confuzia în care se zbat tehnicienii noștri. În fotbal dorim fotbaliști și nu oratori, antrenori și nu șefi de sală în marile restaurante, conducători de cluburi și nu organizatori de tombole. Astfel riscăm nu numai să batem pasul pe loc în afara competițiilor de anvergură cum facem de cîțiva ani, și chiar să alunecăm în coada ierarhiei fotbalistice (semne sînt...). Încă două-trei eșecuri în fața unor echipe fără firmă și vom pierde și bruma de prestigiu adunată cu greu în atîția ani de zile. Încă două-trei definiții birocratice ale fotbalului nostru și naționala va juca în exclusivitate acasă. Ori aceasta nu o dorim nici noi și, sperăm, nici cei care conduc destinele fotbalului nostru.

ULISE

saul bellow

în exclusivitate pentru

«Luceafărul»

„Mă bucură cititorul pentru care literatura e o adevărată hrană spirituală"

G.C.: Nu demult, ne-a vizitat țara romancierul evreu american Robert Kirsch, de la „Los Angeles Times", care afirma, printre altele, următoarele: „În America, monumentul de fabricare a valorilor, așa-numitul „star-system", funcționează, **vin parole**, și pe tărîmul literaturii. O femeie excelentă a intitulat Saul Bellow, al cărui mare talent s-a impus în mod firesc". Cum ați reușit? Se poate ajunge la notorietate undeva altundeva — fie cît de mică — ale politicianului?

S.B.: Nu știu. Eu nu-mi fixez niciodată deodată, deși recunosc că nu e rău; lupta gloriei e mare, iar întrarea în acest circuit îți oferă destule recompense. Duci o viață la care colegii nu au acces decît prin lecturi: ești invitat peste tot, ești prezentat unor personalități proeminente, ajungi chiar să-o cunoști pe Jackie Kennedy, ești chemat la petrecerile lui Truman Capote, ehe... În ce mă privește, în anii 60 am preferat să mă retrag la Chicago, orașul pe care-l părăsisem în timpul războiului și în care nu mai fusesem de-atunci. Așa cum spuneam și la Uniunea Scriitorilor, ca să-ți fi putut simți drum în literatură în perioada de dinainte de război, trebuia mai întîi să te smulgi din mediul de provincie și să pleci la New York, singura alternativă fiind Hollywood-ul. În vremea aceea, mulți scriitori au fost atrași de Hollywood. Chiar și Faulkner...

G.C.: Da, dar așa cum a mărturisit-o fără îndoială, a fost unul dintre cele mai nefericite capitole din viața sa, fiind nevoit să „vîndă bucăți" de scenarii inclus între pereții unei hrube, după programul de lucru al celebrei „fabrici culturale" — mi-am permis să prelucrez sintetic fabula dv. într-un context asemănător similar.

S.B.: Pînă la urmă, a reușit să obțină permisiunea șefului de a-și lua de lucru acasă. Și a fugit la Oxford, Mississippi!

Revenind la „cariera" mea literară (nu prea-mi place cuvîntul fată), cu toate că aderasem mai la New York și fost atașat nemaipomenit atmosfera din cenacolele literare mi s-a părut prea artificială, prea selectivă, prea strîmtă. Scriitorii și criticii se înghesuiau în tabere, în funcție de publicația la care lucrau sau colaborau; eu nu simțeam că aparțin vreunuia sau altuia din aceste tabere.

G.C.: Ce dificultăți apun de întîmpinat scriitorul care dorea să se afirme, dar să nu mențină totodată departe de aceste grupuri?

S.B.: Dificultăți ? În New York-ul anilor ce fost refer la anii 30 și 40 era imposibil să-ți păstrezi independența, mai curînd sau mai tîrziu erai nevoit să cedezi presiunilor și să te „înscrii" într-un grup oarecare. Eu nu am vrut s-o fac, așa că am preferat să plec.

G.C.: Privită din afară, viața literară a New York-ului pare fascinantă. Mă gîndesc la celebrul „Village", cenacolul pasiunilor și artistice, cu stridențele și bucuriile lui, în care au locuit atîtea mari personalități.

S.B.: Fascinația „Village"-ului ține de cu totul altă perioadă. Este vorba de anii de dinainte de război, cînd viața literară de-acolo avea un farmec. Dar în America, totul are farmec este rapid exploatat și consumat. Greenwich, vechi la noi, a devenit internațional, astăzi îl întîlnești în foarte multe țări. Scriitorul englez Wyndham Lewis, care numește generația primului război mondial, o explică foarte bine referindu-se la Soho, că pe măsură ce fetițele bogătașii au început pantofi cu preț incredibil și-i urmăresc și ei cu tot dinadinsul să fie în prezența lor, să trăiască viața boemă a artiștilor, dar fără a renunța la confortul și luxul cu care erau obișnuiți. Chiriile s-au mărit, ne-a mărturisit a fost că, în curînd, pictorii și poeții au fost nevoiți să plece în căutarea altor cartiere. Lewis se extinde explicația și asupra americilor, pentru a celor avuți, pe care îi numește „bogătași revoluționari". În America, boema literar-artistică a fascinat mai ales pe bogătași. Cei pe care lucrau în domeniul publicității, al avocaturii, pe ziariști, pe o anumită categorie de comercianți. Dar rezultatul a fost același.

G.C.: În ciuda faptului că vă treceți în afara polemicilor și a „războaielor" literare, presupun că ați avut prieteni în New York.

S.B.: Da, mulți — mai cu seamă din grupul celor care scriau la revista „The Partisan Review", nume care-și cîștigaseră faima încă de pe atunci: Dwight MacDonald, Maya Shapiro, istoricul de artă Sidney Hook, marele poet și filozof W. H. Auden și alții.

G.C.: Destinul Dv. – fiu de emigranți, care a știut ce înseamnă sărăcia, lupta și sacrificiile pentru a-și vedea năzuințele literare împlinite — se aseamănă cu al multor scriitori americani. Totuși, cărțile Dv. nu au nimic, dar absolut nimic din ceea ce mi se pare a constitui „rețeta" unui best-seller: personajele Dv. sînt naturi contemplative, reflexive, greu adaptabile, oameni rătăciți, lipsiți de sorți practic și întreprinzător. De aceea, nu mi se pare lesne de explicat succesul Dv. literar în Statele Unite, mai exact, mă refer la succesul de librărie.

S.B.: Este adevărat, poate că sînt scriitorul unei minorități, dar într-o țară ca America, minoritatea poate reuni un număr uriaș de persoane, reprezentînd populația unor țări europene de mărime mijlocie.

G.C.: Care au fost volumele cu cel mai mare succes de public?

S.B.: Să mă gîndesc... Prima carte cu adevărat bine primită a fost „Aventurile lui Augie March" — și cînd spun „foarte bine primită", mă refer la numărul de exemplare vîndute: 15 000.

G.C.: E un tiraj obișnuit?

S.B.: Pentru vremea aceea, da. Astăzi, un best-seller se vinde într-un tiraj de aproximativ 300 000 de exemplare. Niciuna din cărțile mele nu a atins asemenea cifre, și nu cred că se va întîmpla vreodată.

G.C.: Din tot ce ați creat pînă acum, care este „copilul" favorit?

S.B.: N-aș putea spune, nu-mi citesc niciodată cărțile... Uneori, după multă vreme, mă apuc să citesc un capitol, la întîmplare. Dacă reușesc să-l duc pînă la capăt, mă felicit, înseamnă că am reușit. Totuși, ca să fiu sincer, cartea la care țin cel mai mult este „Darul lui Humboldt", am

SAUL BELLOW: „Nu-mi place să dau interviuri: cînd vîd un aparat cu acela pe care îl ai — cum se chemă, casetofon? — mă crispez. Nu apar la televiziune".

G.C.: „Știu, ați declarat-o și cu ocazia interviului pe care l-ați acordat la Uniunea Scriitorilor..."

S.B.: „Dar n-a fost un interviu. Mi-am exprimat niște opinii"...

G.C.: „Recunoașteți unor interlocutori".

S.B.: „Și oricum, aș vrea să nu apară în presă".

G.C.: „Domnule Bellow, convorbirea noastră ar apare, firește, numai cu permisiunea Dv., în „Luceafărul", revistă cu prestigiu destinată tinerilor scriitori și tinerilor critici. Poate că Dumneavoastră aspirați — în secret sau mărturisită — la celebritate, nu-i așa? În acest caz, în România nu vă veți înșela: prima în materie de talente literare. De acea, ar fi interesant ca apă pentru cititorii „Luceafărului" să rămînă părerile unui celebrități care mărturisește aversiune de publicitate".

S.B.: „Fie".

...nemaipomenit, ale cărui cititori cunoșteau observațiile cu mult mai pătrunzătoare și mai subtile decît unele exponente de critică de profesie. Aceste scrieri mă bucură nespus, le citesc pe toate și răsfoiesc la cît pot de multe. Ele vin de la publicul pentru care scriu, și numai el contează. Nemaipomenit este însă scrie din Tulsa (Arizona), Seattle (Washington) sau Houston (Texas), reprezintă pentru mine acea categorie mare de oameni pentru care literatura este hrana spirituală absolută și nu un mijloc de a cîștiga bani sau glorie.

G.C.: Cele mai fascinante elemente ale prozei Dv. mi se par a fi personajele. Ce se întîmplă cu ele după ce se nasc, le controlați în grilă destinele sau devin independente? Vă identificați cu vreunul?

S.B.: Te referi la un anume personaj, la un fel de alter ego al meu?

G.C.: Mă gîndeam la Mr. Sammler, eroul din **„Planeta domnului Sammler"**, un intelectual cu o solidă cultură și sensibilitate, cu un acut simț al observației și o mare putere de pătrundere a vieții; în ciuda brumei sale fine și a aparentei detașări, nu este deloc indiferent la ceea ce se petrece în jur.

S.B.: Este un personaj la care țin foarte mult. Nu știu dacă mă reprezintă pe mine, dar pot să-ți spun cum s-a născut. La Paris, unde am locuit o vreme după război, odihnind la „Hôtel de l'Académie". La etajul inferior, exact sub camera mea, locuia un bătrîn, pe jumătate rus, pe jumătate italian, un mare vînător și filozof, se numea Andrea Caffi. Fusese corespondentul ziarului „Corriere della Sera" la Petersburg, în 1917 și fusese martorul ocular al Revoluției ruse. În timpul celui de-al doilea război mondial a fost arestat de nemți și a supraviețuit printr-un miracol. După l-am cunoscut eu, aflînd în odăița de care îți spusesem și trecea cu rugămințe filele cărților prin dreptul singurului ochi valid. Am petrecut multe ore în tovărășia lui. Caffi mi l-a inspirat pe Mr. Sammler, dar pe urmă personajul meu a evoluat independent, ne mai avînd nici o legătură cu originalul.

G.C.: Ce vîrstă aveați cu o îndelungată experiență de viață, cînd ați început să scrieți?

S.B.: Pierdut. Nu există individ care să nu aspire către o formă anume a vieții sale, de obicei aceasta vine în coliziune contactul cu realitățile crude ale existenței. În ce mă privește, amintirile mele nostalgice se îndreaptă către anumiți ani ai adolescenței, cînd ardeam de dorința de a deveni scriitor și împărtășeam aceleași sentimente cu prietenii dragi. Solidaritatea, camaraderia dintre tinerii care aveau aceleași pasiuni sînt sentimente extraordinare — combustibilul pe toată viața. Cel puțin eu mi-e dor de anii aceia.

G.C.: „Adam Moss" v-ați trăit la New York și la Chicago. Spuneți-ne ceva despre viața Dv. la Chicago, orașul hoțesc și monstruos totodată, dar foarte viu, foarte autentic, cu o intensă activitate culturală. Este orașul marelui aeroport, al universității, dar și al unor edituri importante, al unei excelente orchestre simfonice, al unor publicații serioase. Din moment ce v-ați stabilit acolo, presupun că nu mai aveți sentimentul inadaptării al provinciei.

S.B.: Nu, dar prefer oricum să trăiesc în anonimat. Acum lucrez la o carte despre Chicago și locuitorii săi. Am făcut lungi — și trebuie să mărturisesc, foarte periculoase — incursiuni prin toate cartierele pentru a mă documenta. Ai dreptate cînd ne ai amintit mai înainte, dar ai grijă de hoți: Chicago este și orașul violenței. Între-un anumit loc, notorietatea este incomodă și chiar riscantă. Cum devii cît de cît o personalitate remarcată, nenorocitele pe venit iți oferă considerabil: nu știu dacă n-ar trebui să-mi angajez o gardă personală care să mă însoțească pe drumul pînă la chioșcul de unde îmi cumpăr ziarele... Pe unele străzi ale orașului, mă întorceam uneori foarte ciudat pe sîra spinării...

G.C.: Tu în Chicago locuiește și Mircea Eliade. Îl cunoașteți?

S.B.: Îl cunosc foarte bine, sîntem prieteni. Îl admir și îi mulțumesc enorm pentru tot ceea ce este și tot ceea ce face.

G.C.: V-ați referit în repetate rînduri la violență. Prea mondială ne informează zilnic despre acte cumplite — asasinate, masacre, dezmățări de sălbatece, sinucideri în masă, torturi. Care este, după părerea Dv., rădăcina acestui fenomen înspăimîntător?

S.B.: Ei bine, este un subiect care mă obsedează. Cauza? Cred că trebuie în primul rînd căutată în lipsa de imaginație morală, de adevărat umanitarism, de reală și profundă generozitate. Este singurul drum care ar scoate omenirea la liman.

G.C.: Vă considerați un pesimist?

S.B.: Dacă aș fi pesimist, n-aș scrie și n-aș publica un rînd. Și uite, ca să îți-o dovedesc am să-ți spun una dintre anecdotele mele favorite... ziceai că revista la care vrei să publici convorbirea noastră se adresează mai ales scriitorilor tineri?

G.C.: Dar nu înțeleg...

S.B.: Dacă vrei, poate fi interpretată ca un soi de recomandare pentru tinerii care se apucă de scris din pasiune. Iată anecdota: un tînăr tenor american debutează la „Scala" din Milano. După prima arie, sala îl aplaudă frenetic, mii de glasuri strigă: „bis!". Tînărul nostru repetă aria. Publicul se manifestă și mai zgomotos, cerîndu-i să bisează. În culmea fericirii, tenorul mai cîntă o dată. Sala se zguduie de ovații, mulțimea tropăie de entuziasm, strigătele de „bis" durează minute în șir. Uluit, stergîndu-și sudoarea de pe frunte, tînărul cîntăreț se adresează publicului cu următoarele cuvinte: „onorați spectatori, vă mulțumesc din inimă. Este cea mai fericită zi din viața mea. Mă gîndesc în aceste clipe la sărmana mea mamă, din Kansas City, cum va plînge de emoție și mîndrie, cînd va auzi despre succesul meu. Dar colegii mei de scenă își așteaptă rîndul, dirijorul și orchestra vor să continue spectacolul. De cîte ori vreți să mai cînt aria care v-a plăcut atît de mult?" Din sală, o voce îi răspunde: „pînă o cinți bine". Asta e!

Georgeta Ciocâltea

---

poeți francezi

Traduceri de Ion Caraion

JEAN-CLAUDE RENARD

Cuvînt 6

Izvoarele nasc din pietre
Ele au, în iarbă,
Gustul zmeurei
Cocoși albi taie falezele.
În amont, în aval
Sîngele celui sărac duce la obîrșii.
Zăpada însăși dă de veste insule.
Noaptea ele scînteiază
Cu apele-nsetînțite
Aceste verzi sărbători, legendele-acestea
N-aleg din rîu decît copilăria.
Fiece creastă de nisip e frumoasă
ca un cring de lină
Unde focul prooroacește
Că mîine, acolo, fi-vor
Sub crengi, arșe.
Moartea-i pură în estuar
– Și transparența ca un sălaș.
Rostesc într-însa
Cuvîntul dumnezeului răcoarei

HENRI MICHAUX

Vîrful

Suflă un vînt cumplit
E-n pieptul meu o mică gaură
Dar suflă-n ea un vînt cumplit.
În ea-i totdeauna ură, și-i spaimă și neputință,
E neputință și vîntu-i întețit,
Aspru ca vîrtejurile
Ar frînge și un ac de oțel,
Și-i doar un vînt, un vid...
De se curmă o clipă, mă caut, îmi ies din minți
Ce-ar fi spus Hristos de-ar fi fost croit astfel ?
Fiarii au în mine un frig mereu pregătit.
Vîrful meu e-un mare mîncău, un teribil anihilator
El e vatră și tăcere,
O tăcere de stele.

Și deși această gaură-i adîncă,
ea n-are nici o formă...

Braque, „Păsări"

EUGÈNE GUILLEVIC

Amintire

Nu e adevărat că un mort
E ca un imperiu vag
Plin de porunci și de zgomot,
Că el ne pizmuie
Cînd mîncăm.

Nu-i adevărat că un mort
E din sînge sau lapte noaptea-i mai sus ca noi

Dacă se-aud bocete-n sat
Nu el rîde-n capac și-n vînt.

Nici nu-i acela care
Face să cadă castronașele cînd te-ntorci cu spatele

Ori funinginea-n vatră

Niciodată un mort nu-i cel
Care ne dojenește-n fața iezilor

Nu trebuie să mințim,
Nimic nu-i mai mort ca un mort

Dar e adevărat că morții
Fac pe pămînt o liniște
Mai adîncă decît somnul

JEAN ROUSSELOT

Pentru că...

Pentru că ei mă cred solitar
Mă caută-n închisori

Pentru că-s din familia mea
Eu le caut urma-n jăratec

Pentru că-mpreună muri-vom
Ne-ntîlnim în uitare

În lașitate, în minciună,
În regretul de-a nu fi putut

Pentru că-s încredințați c-or să renască
Pe naltele somnului ramuri,

Ei spun că au timp,
Se prefac a nu iubi...

Și eu ridic din umeri
Cînd mi se-ndrugă vorbe de primăvară

Căci cunoscute mi-s amăgelile
Cu care-mi vor ademeni prăbușirea

REPERE

Mili Gregu

Cînd am cunoscut-o pe Mili Gregu în toamna tîrzie a anului 1977, în superba sa casă de la Porto Rafti, era vremea cînd se culegeau măslinele și erau puse la murat. Ici colo mai atîrna cîte o portocală sau o lămîie răzleață, aceste mici frumusețe de noiembrie părînd a fi adevărate obiecte de decor. La intrarea într-o imensă grădină a cărei margine era lovită ritmic de clipocitul calm al mării albastre ca o carte ilustrată m-a întîmpinat o doamnă îmbrăcată în negru, ca țărăncile din Grecia de altădată, vocea ei guturală, adîncă, trădînd de la început o mare căldură omenească. Apropierea ușoară a fost, cred, înlesnită și de faptul că pe amîndoi ne lega o amintire comună de un **prieten drag** (cum îi plăcea lui adeseori să spună), Menelaos Ludemis, nu de mult mort în patria soarelui și a mării, pe care o dorise cu atîta ardoare.

Și după ce i-am ascultat cîteva poezii, acompaniate la chitară, am adus vorba despre versurile poetei Mili Gregu.

Rareori mi-a fost dat să văd o scriitoare care să vorbească despre creația sa cu atîta sfiiciune. Poate și din cauză că scrie foarte puțin. Am avut sentimentul că starea lirică apare la Mili Gregu la mari intermitențe. Din poezia scriitoarei iradiază o imensă tandrețe. Ea este în același timp o invitație la trăirea lucrurilor: „Frunzele mușcatelor te-au îmbrățișat / Și le vorbeai în șoaptă cu ele / Sub mușcătura degetelor lor / Degete înfrigurate de apus / Ce-ți pregăteau visarea de mîine" **(FEERIA)**.

Starea de veghe, refuzul reveriei provocate de fapt un alt mod de a participa la existență. Într-o lume în care atîția oameni au fost sacrificați pentru iluziile lor puse în slujba unor țeluri care trebuie gîndit la modul rațional: „Pleacă-ți pupilul meu drag. / Visurile ce ți-s ale tale / Nu le mai numeri. / Ele-ți adoarme rațiunea / Primește-le doar ca o ofrandă / Fazată și magică / A lumii bătrîne" **(VISURILE SĂ NE FIE MAI NUMERI)**.

Straniu mi se pare faptul că această poetă solidară cu oamenii ajunși în diverse chinuri în ipostaza de victime, trăiește sub semnul unei mari solitudini, cînd și cuvîntul este sortit să cadă ca o piatră goală în „De-o să vorbești vreodată pomilor / Ei or să strige mai tare / Spunîndu-ți să taci. / De-o să-ntrebi pescărușii și marea / O să-ți răspundă-n versuri / O să-ți răspundă-n versuri / Și nisipul nu-i singur ca tine" **(DACĂ VREODATĂ)**.

Alteori, versurile scriitoarei pun în lumină un mic peisaj interior unde omul fiind absent, devenind doar amintire, totul se convertește într-un tablou de natură moartă.

Cerceii
Ce-au trăit îmbobodindu-i urechile...
Uitați într-un sertar
Prin bucătărie
Rochii, bluze, calde parfumuri.
Papucii...
Amintirea picioarelor ce mîngîiau mereu
(Pe masă, două scaune)

Enunțul literar al poetei este de regulă lapidar, aforistic lipsit de ornamente. Limbajul este direct, avînd adeseori caracterul unei exhortații.

Atunci cînd exhortația își găsește ca sentimentală un om drag, un prieten, ucis de moarte pe una din străzile Atenei, cuvîntul de jale sună ca un clopot de veghe a morții.

Primiți-l cu bine acolo
În dumbrăvile umbrite-ale
A venit să rămînă poetul
Cu inima lui de gigant
Primiți-l, era tare bun.
Purta o pasăre în inimă.
Dragoste împărțind tuturor.

Mili Gregu este un om care arde din clipă în clipă. Cînd acea grație sufletească e jignită, ea ajunge la o atitudine plină de demnitate.

Romul Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **NUMĂRUL DIN DECEMBRIE-1978** al revistei **Akzente**, publică traduceri din Italo Svevo, precum și un text al Evei Hesse în legătură cu „Cazul Ezra Pound". De asemenea, este tradus un text din Lawrence Ferlinghetti : „Pound în Spoleto".

● **VOLUMUL LUI ALLEN GINSBERG**, „Mind Breaths" cuprinzînd poeme scrise între 1972 și 1977, constituie o culegere de texte vitriolante izvorîte dintr-un protest haotic, a cărui dezordine este rareori salvată de cîteva oaze de lirism. După o modă foarte urîtă a riturilor orientale, care acordau parfum exotic nemulțumirilor generației beat, tînărul consideră că prelungirea ecourilor acestor trăiri în creația lui Ginsberg este un fenomen de uzură artistică prematură. Erotismul patologic obsesiile repetate și limbajul adeseori primitiv amenință, după opinia multor comentatori, poezia remarcabilă a lui Ginsberg.

● **UN STUDIU ATENT** al lucrărilor marelui pictor rus Repin demonstrează că avea o uriașă capacitate de a distinge nuanțele de culoare. Se consideră, în general, că ochiul uman poate sesiza în jur de 200 de nuanțe, în timp ce autorul „Cazacilor din Zaporoje" folosea peste 2 000 de nuanțe. În ultima vreme, studiile specialiștilor în ceea ce privește diferitele particularități ale culorii și perspectivei din lucrările de pictură au relevat interesante aspecte ale personalității artiștilor.

● **DUPĂ CUNOAȘTEREA** improvizată a gîndirii Extremului orient, care a creat atîtea atitudini facile din partea unui tînăr dezorientat, în ultimul timp au fost publicate cîteva traduceri fundamentale de texte ale gîndirii japoneze tradiționale. Inaugurate de studiile și traducerile lui John Blofeld și de celebrele lucrări ale lui Daisetz Teitaro Suzuki, recent au apărut traducerile lui Nyogen Senzaki, sub titlul : „Ca un vis, ca o fantezie". Avem de-a face cu o ediție a lucrărilor unei mari autorități în domeniu, îngrijită de Shimano Roshi. Mai semnalăm lucrarea marelui psihiatru Tomio Hirai din Tokio, publicată în engleză, cu titlul: „Zen and the Mind". Un demers științific riguros ros, risipind o mulțime din prejudecățile care înconjoară această tradiție spirituală.

● **O REVISTĂ** dedicată confluențelor culturale dintre Orient și Occident este „Inner Paths". Din numărul decembrie-ianuarie am reținut cîteva traduceri interesante din înțelepciunea hasidică (extrase din povestirile lui Nahman din Bratslav), interviuri cu Roshi Philip Kapleau și cu Swani Muktananda Paramahansa, precum și studiile lui Morton Kelsey și traducerile din persană ale lui J. Arberry, său excepționala versiune a cuvîntului din Benares dintr-o veche sutră budhistă.

● **EDITURA SAMUEL WEISER** din New York publică mai vechea traducere a Cîntărilor lui Kabir, realizată de Rabindranat Tagore. După aprecierea unui comentator „Kabir a exprimat un spectru larg de emoții spirituale în cîntecele sale, de la pasiunea abstractă pentru infinitatea fără formă, pînă la adîncimea realizării personale a valorilor supreme, și a exprimat prin metafore simple întreaga simbologie a surselor sale hinduse și musulmane".

● **UN ARHITECT** care a devenit autor de best-seller se dovedește a fi Roger Rasbach, autorul cărții „The Provident Planner". Constructor de succes, acest artist obsedat de ecologie consideră că societatea occidentală de azi este vinovată de risipa energiilor cu care ne-a înzestrat natura. Soluția pe care o preconizează este întoarcerea la o viață simplă și plină de lumină, într-un mediu integrat în natură, cu o locuință ingenioasă, confortabilă și mai puțin stressantă decît spațiile obositoare ale arhitecturii în căutare de senzațional. Comentatorii sînt unanimi în sublinierea ponderii spirituale a tentativelor de constructor ale lui Roger Rasbach.

● **POETA** interesantă este Mellisa Cammings, autoarea unor terține publicate de revista internațională **Ossiris**. Bucurîndu-se de aprecierea criticilor avantgardiști, Mellisa Cammings își concentrează meditația artistică asupra realizării unei adevărate grafii poetice. Reproducem un poem din ultimul număr al lui Ossiris: „Umbra cade numai acolo / Unde pereții întîlnesc acoperișul bătrîn / Sub țigle de vis".

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 60
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian